

Mūsų

laisvių

gynėjai

Sacharovo premijai 30 metų

Mūsų

laisvių

gynėjai

© Europos Sąjunga, Europos Parlamentas, 2017

Nuotraukos

Enri Canaj, „Magnum Photos“,
Bieke Depoorter, „Magnum Photos“,
Jérôme Sessini, „Magnum Photos“,
Newsha Tavakolian, „Magnum Photos“,
talkino Landoulsi Amine

Tekstas

Éric Fottorino, talkino Manon Paulic

Grafinis dizainas

Hello Dune Lunel

Padėka

Sacharovo stipendininkams Asmai Kaouech,
Amehai Mekonnenui, Jadrankai Miličević ir
Samrithui Vaingui,
„Magnum Photos“: Clarisse Bourgeois,
Antoine Kimmerlin, Nikandre Koukoulioti,
Giulietta Palumbo, Claire Saillard, Pauline Sain

Už šiame dokumente išreikštas nuomones atsako
tik autoriai ir jos nebūtinai atitinka oficialią
Europos Parlamento poziciją.

Mūsų laisvių gynėjai

Sacharovo premijai 30 metų

Kitame dvigubame puslapyje: **Guy le Querrec**,
Vokietija, Berlynas, 1989.
*Jaunuoliai, užlipę ant Berlyno sienos,
švenčia Naujuosius metus*

Turiny

Pratarmė	9
Samrith Vaing	14
Asma Kaouech	48
Ameha Mekonnen	82
Jadranka Miličević	114
Mūsų laisvių gynėjai	151
Sacharovo premija	167
Sacharovo premijos laureatai	168
Europos Parlamento vaidmuo	170

Pratarmė

Antonio Tajani

Europos Parlamento pirmininkas

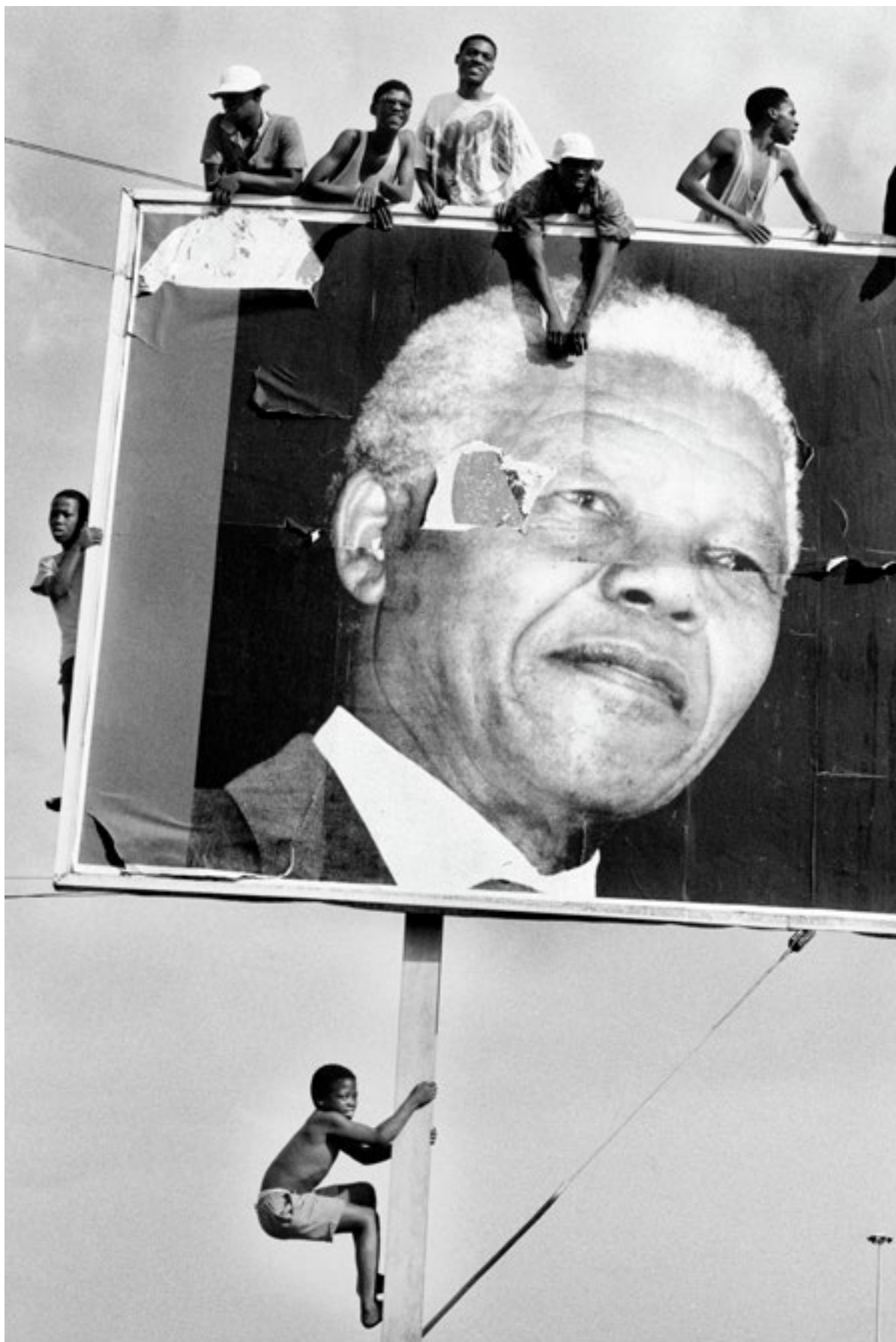
Šiomet švenčiame trisdešimt metų nuo tada, kai buvo įteikta pirmoji Sacharovo premija. Tačiau manau, kad dabar ji tebėra tokia pat svarbi kaip ir 1988 m., kai Nelsonas Mandela ir Anatolijus Marčenko pirmieji gavo šį apdovanojimą. Kova už žmogaus teises išlieka svarbus Europos Sąjungos darbotvarkės klausimas. Sacharovo premija už minties laisvę yra pavyzdinė platesnių mūsų pastangų puoselėti žmogaus teises, kurios yra mūsų bendrų vertybių pagrindas, iniciatyva.

Ši premija buvo skirta daugeliui išskirtinių asmenybių. Ilgainiui ji tapo daug daugiau nei kasmetinė ceremonija – ji virto tribūna laureatams. Europos Parlamentas įtraukia laureatus į Sacharovo premijos tinklą ir remia juos kaip šios iniciatyvos dvasios puoselėtojus. Kartu su jais mes įkūrėme žmogaus teisių gynėjų jungiančią Sacharovo draugiją, skirtą aktyvistams visame pasaulyje remti.

Ši knyga yra apie visus tuos, kurie, kaip ir premijos laureatai, kovoja už savo teises ir teisin-

gesnę visuomenę, savo pavyzdžiu skatindami kitus daryti tą patį. Norėčiau išreikšti susižavėjimą ir paramą keturiems drąsiems Sacharovo premijos laureatams – keturiems iš daugelio – kurių išskirtinei veiklai ir gyvenimui skirta ši knyga. Taip pat, pasinaudodamas proga, norėčiau padėkoti iškiliam žurnalistui ir rašytojui Ericui Fottorino, kuriam pavyko puikiai atskleisti jų istorijas ir kurio esė apie žmogaus teises pasaulyje suteikia tiek peno apmąstymams, bei Jérôme'ui Sessini, Biekei Depoorter, Enri Canajui ir Newshai Tavakolian – keturiems garsiems fotografams, kurių nuotraukos įkvepia gyvybės šioms istorijoms.

Pastaraisiais metais daugelyje pasaulio vietų pilietinės visuomenės galimybės veikti palaipsniui mažėjo. Pagrindinės piliečių teises ginančios organizacijos kartais kaltinamos tarnaujančios užsienio jėgoms, o jų balsai tildomi bauginant, kankinant ir įkalinant jų atstovus. Pagrindinėms teisėms pavojus kyla ir Vakarų visuomenėje, ir pačioje Europos Sąjungoje. Pasaulinis terorizmas kelia grėsmę mūsų

piliečių pagrindinėms laisvėms ir mes turime su juo kovoti – ryžtingai, tačiau nepažeisdami savo pagrindinių laisvių.

Iki šiol Sacharovo premija tris kartus pagerbti Kubos kovotojai už demokratiją: Giljermas Farinjasas 2010 m., judėjimas „Baltai vilkinčios moterys“ (isp. *Damas de Blanco*) 2005 m. ir Osvaldas Chosė Paja Sardinjasas 2002 m. 1996 m. pripažinus Vei Dzingšengo darbus ir 2008 m. – Hu Dzia, šia premija dukart pabrėžta ilga ir sudėtinga kova už žmogaus teises Kinijoje. 2012 m. taip pat pagerbėme Irano aktyvistų Nasrin Sotudeh ir Džafaro Panahi, o 2009 m. – Rusijos nevyriausybinių organizacijų „Memorial“ veiklą.

Grėsmė spaudos laisvei kyla daugelyje šalių, kuriose vyriausybės mėgina nutildyti žurnalistus ir taikyti jiems represijas. 2005 m. Sacharovo premiją skirdamas „Žurnalistams be sienų“, 2004 m. – Baltarusijos žurnalistų sąjungai, o 1993 m. – Bosnijos dienraščiui „Oslobođenje“ (liet. Išsivadavimas), Europos Parlamentas išreiškė pagarbą svarbiausiems aktyvistams, kurie puoselėja nepriklausomą žurnalistiką kaip demokratijos pagrindą.

Moteryų žmogaus teisės ir toliau pažeidžiamos dažniau nei kitų. 2013 ir 2005 m. laureatės Malala Jusafzai ir Hauva Ibrahim aktyviai gina ir plėtoja moterų teises, be kita ko, kovodamos už jų galimybę gauti išsilavinimą. 2016 m. Sacharovo premija už pasipriešinimą žiauriam smurtui, kurį konfliktuose patiria moterys ir vaikai, buvo pagerbtos dvi drąsios jazidų moterys iš Irano – Nadia Murad ir Lamija Hadži Bašar, o 2014 m. – Kongo gydytojas Denisas Mukvegė.

Be to, Sacharovo premija pagerbiama ir pati minties laisvė – asmeniškiausia iš žmogaus teisių. Kai kurie laureatai, pavyzdžiui, Saudo Arabijos tinklaraštininkas Raifas Badavis, buvo įkalinti vien už tai, kad viešai reiškė savo nuomonę.

Per tris dešimtmečius sukauptas įkvepiantis Sacharovo premijos laureatų palikimas. Tikiuosi, kad ateinančius trisdešimt metų šis paveldas skatins ir kitus rūpintis, pasiaukoti ir kovoti už teisingesnį pasaulį. Taip Sacharovo premija įgis dar daugiau reikšmės.

Kairiajame puslapyje: **Ian Berry**,
Pietų Afrika, Lamonvilis, 1994.
*Nelsono Mandelos rėmėjai per prezidento rinkimus
laukia jo atvykstant*

Kitame dvigubame puslapyje: **Stuart Franklin**,
Kinija, Pekinas, 1989.
*Susibūrimas Tiananmenio
aikštėje, kurioje po keleto dienų
bus įvykdytos žudynės*

Samrith Vaing

Kambodža

Jérôme Sessini

Samrithui Vaingui 35-eri. Jis iš karto prisistato kaip vietinis. Jis priklauso bunongų mažumai – vienai iš dvidešimt keturių šalies bendruomenių, kuri yra ne tik viena gausiausių, bet ir viena seniausių, nes jau daugiau kaip du tūkstančius metų yra įsikūrusi Mondulkyrio provincijoje, Kambodžos rytuose, netoli Vietnamo sienos.

Samrithą Vaingą kelias dienas lydėjusiam fotografui Jérôme'ui Sessini didelį įspūdį paliko visiška kraštovaizdžio ir žmonių ramybė. Kaimo gyventojų paprastumas, jų savitumas, kurį jie nori bet kokia kaina išsaugoti. „Jų veiksmuose nėra nieko abstraktaus, jokios ideologijos“, – aiškina prie karo zonų, kuriose vyrauja baisi įtampa, pripratęs reporteris. Iš pažiūros viskas čia skatina nusiraminti. „Sunku parodyti politinį smurtą“, – pabrėžia jis. Vis dėlto jis tą smurtą pajuto, kai keliavo į Sting Trengą. Samrithas norėjo patekti į miške esančius kaimus, tačiau policija ir kariai blokavo kelius į juos. Nejmanoma susisiekti su vietos bendruomenėmis. Žmogaus teisių aktyvistas norėjo prasmukti bet kokia kaina – jam buvo labai svarbu, kad jo svečias suprastų, su kokiais sunkumais susiduria šios bendruomenės, į kurias kėsinaisi kinų įmonės, talkininkaujant vyriausybei nusavinančios jų žemę. Jérôme'as

Sessini nesutiko, kad jis taip rizikuotų. Pavojus buvo pernelyg didelis.

Kraštovaizdis apgaulingas, jis klaidina. Čia asmens laisvių gynimas susipina su aplinka, mišku, jo gyventojais, žmonėmis ir gyvūnais, kaip antai šeimų gyvenime dalyvaujančios beždžionės ar šunys, nuotraukose vaizdujami kaip saviti personažai. Kai fotografas atvyko į Kambodžą, Samrithas Vaingas džiaugėsi, kad visą savaitę kalbės angliškai. Teigė taip pagerinsiąs savo kalbos įgūdžius ir galėsiąs dar geriau skleisti savo žinių tarptautinei bendruomenei ir visiems, kieno dėmesį nori atkreipti į jam rūpimą klausimą. Šiam vietos aktyvistui rūpi būtent žmogaus ir žemės santykis, gamtos išsaugojimas ir kova su klimato kaita. „I go to the ground“ („Linkstu prie žemės“), – nuolat kartoja jis, parodydamas, kad lieka kuo arčiau žmonių, jų sunkumų, jų nerimo.

Kambodža, Prame, 2017 m. liepos mėn.
Samrithas Vaingas, žmogaus teisių gynėjas ir Sacharovo premijos laureatas

„Mane ypač domina miškas, – aiškina jis. – Laukiu, kol vyriausybė pradės veikti ir prisijungs prie mūsų. Tačiau niekas nedaroma.

Kambodža, Stung Treng provincija.
*Dėl intensyvios medienos pramonės veiklos,
dirbamos žemės plotų didinimo ir užtvankų
statymo išnaikinti miškai*

Kitame dvigubame puslapyje:
Kambodža, Mondol Kiri provincija.
*Bunongai yra didžiausia Kambodžos kalnų
regionų etninė grupė. Manoma, kad Mondol Kiri
provincijoje jie gyvena jau apie 2000 metų*

Priešingai. Miškas išnyko. Kai kurie aktyvistai buvo nužudyti arba šiuo metu yra kalėjime. Kiti išsigando nuolatinio juntamo spaudimo ir nebetęsė savo veiklos.“ Tačiau Samrithas Vaingas nesileidžia įbauginamas. Jis nori kovoti už savus, kovoti su visa neteisybe. Kelyje nepalikti nė vieno. Išgelbėti gamtą, kad išgelbėtų žmogų.

Jérôme'as Sessini spalvų atsisakė dėl šalies ir miško gyventojų įspūdingumo. Jo manymu, savitam šių kaimiečių gyvenimo būdui perteikti reikėjo nespaltotų nuotraukų. „Norint paliesti esmę, – sako jis, – grožį geriau atkurti iš nuotraukos pašalinant visa, kas nereikalinga.“ Tarsi menininkas norėtų sukurti dar glaudesnę santykį tarp savo objekto ir jį atrandančio asmens. Ką taip įspūdinga jis pamatė šioje Kambodžoje, vis dar kovojančioje su raudonųjų khmerų 1975–1979 m. vykdyto genocido šmėklomis? Pnompenio Atminimo muziejuje Jérôme'as Sessini matė tūkstančius aukų nuotraukų – visiems laikams nutilusių, tačiau tokių iškalbingų veidų. Be abejonės, taip pat ir iš jų veidų išraiškų atėjęs sunkumas persmelkė jo nuotraukas. Kaip antai Stung Strengo turguje jauna moteris ryžtingu žvilgsniu merkiant lietui pardavinėjanti savo daržoves. Čia vietiniams nuo tada, kai kinų įmonė pradėjo statyti užtvanką, nuolat gresia iškėlimas. Vietos valdžios institucijos, siekdamos išvartyti bunongus, neleidžia jiems naudotis (seniai pastatytais) dengtais turgumis. Verčiant bunongus prekiauti lauke prastu oru, juos bandoma palaužti. Valdžia taip pat žino, kad sudarius jiems tokias blogas sąlygas sumažės bunongų pajamos. Todėl tikisi, kad

bunongai priims centrinės valdžios pasiūlymus: paliks savo namus, sutiks būti perkelti toli nuo jų, toli nuo protėvių žemių, į anoniminius būstus, vietose, kuriose nėra istorijos. Šios perkėlimo programos yra miške gyvenančių bunongų, kurie nori tik vieno – likti gyventi savo nuo seno gyvenamose žemėse, prakeiksmas. Samrithas Vaingas juos palaiko. Jis žino, kad galingieji sąžinės graužimo nejaučia. Šalį valdantis klanas gali nė nemirktelėjęs iškirsti tūkstančius hektarų ir jam visai nesvarbu, jeigu jų kelyje pasitaikys kaimai! Jam svarbiausia finansiniai interesai.

Čia per savo organizaciją „Community Development Cambodia“ (CDC) veiklą pradeda V. Samrithas. „Ilgai dirbau sostinėje įsikūrusioje nacionalinėje asociacijoje, – paaiškina jis. – Finansavimas buvo prastas, todėl turėjome mažai galimybių keliauti. Dabar grįžau į savo Kratie provinciją, kuri yra labai populiari tarp turistų. Sunkumų yra įvairiausių. Čia vietos gyventojai susiduria su cukranendrių invazija. Kinų ir vietnamiečių įmonės pasisavina žemę, išnaikina mišką ir sodina cukranendres. Kitur kyla problema dėl kaučiukmedžių plantacijų. Netoli sienos su Vietnamu gyventojams ir galimybėms naudotis gamtos ištekliais grėsmė kyla iš palmių aliejų gaminančių ūkių.“ Dėl šio didelio pusiausvyros trūkumo kalta vyriausybės politika, nes vyriausybė užsienio įmonių licencijas skiria už pinigus ir taip sudaro sąlygas savanaudžiams investuotojams užgrobti žemes. Korupcija Kambodžoje klesti ir todėl miškai kertami sistemingai. „Čia besisteigiančios įmonės teikia falsifikuotas ataskaitas, apsimesdamos, kad jų veikla neturės

įtakos gyventojams. Viešosios valdžios institucijos į tai žiūri pro pirštus. Užsienio įmonės greitai iškerta labai didelius plotus. Mediena parduoti išvežama į Vietnamą, paskui į Kiniją.“ Jérôme’o Sessini nuotraukos kalba pačios už save. Kiek suniokoto, išniekinto kraštovaizdžio, tarsi po žemės drebėjimo! Be medžių ir augalinės dangos likusi dirva tampa nestabili. Potvyniai daro siaubingą žalą. Šiomis netikėtai per kelias valandas atsiradusiomis jūromis džiaugiasi tik jose nardantys vaikai.

Šiems gyventojams, kuriems gresia pavojus būti išvarytiems iš namų, Vaingas Samrithas tiekia pagrindinį ginklą – savo teisių išmanymą. „Jeigu jie nežino, kokios jų teisės, kaip jie galės apsiginti?“ Nepaisydamas gresiančių pavojų jis prireikus drąsiai reiškia savo nuomonę žiniasklaidoje ir viešai pasako savo vardą ir pavardę. Jis naudoja socialinius tinklus, skelbia daug vaizdo įrašų. Kad informuotų apie savo veiklą, jis net sukūrė savo *YouTube* kanalą. Tačiau jo veikla visų pirma yra pasiaukojimas: „Lieku šešėlyje, kad padėčiau čia gyvenantiems žmonėms. Esu už jų, kad padėčiau jiems apsiginti. Mano tikslas – ugdyti sąmonę, o ne kovoti su konkrečiais subjektais. Vengiu pirštu baksnoti į vyriausybę. Mano strategija – ne ją kritikuoti tiesiogiai, o išryškinti smerktinus

faktus. Savo darbą taip pat sutelkiu į klimato atšilimą. Šis klausimas ir gyvenimo sąlygos yra glaudžiai susiję. Tai supratau stebėdamas padėtį Malaizijoje. Ten vietos gyventojai minta miško gėrybėmis: medumi, žvėriena. Jie taip pat renka dervą ir sakus. Todėl jie mišku rūpinasi. Kai jie saugo mišką, klimato atšilimas lėtėja. Čia, Kambodžoje, vietos gyventojai kovoja, kad vyriausybė veiktų ir pripažintų jų teises: teisę naudotis žeme, gamtos ištekliais; teisę turėti mokyklas, kelius ir ligonines. Jei šie gyvybiškai svarbūs klausimai nebus išspręsti visi kartu, iškils rimtų konfliktų.“

V. Samrithas nenuilsdamas sutinkamoms šeimoms perduoda savo entuziazmą, energiją, savo ryžtą, kad jas paremtų kovoje už savo teises. Pakanka atkreipti dėmesį į Jérôme’o Sessini užfiksuotus žvilgsnius, kad juose įskaitytume ramų ryžtą – šį ramybės ir griežtumo mišinį, kuris taip įsidėmėjo fotografui. Moters veidas Preah Vihearo provincijoje priešais kinų pramonės kompleksą „Rui Feng“, įtariamą nelegaliai užgrobus 500 hektarų cukranendrėms sodinti. Kui mažumos Prame kaimo gyventojų, moterų ir vaikų, žvejų, mokinių veidai, visuose juose matome tiesiog norą, kad jų gyvenime niekas nesikeistų. Į juos žiūrėdamas gali mokyti tvirtybės ir pasisemti vilties.

Kambodža, Stung Treng.
*Bunongų moteris pardavinėja savo užaugintas
daržoves Stung Treng turguje*

Kambodža, Stung Treng provincija.
*Samrithas Vaingas (dešinėje) lanko iš savo namų
iškeldintą bunongų šeimą. Dėl Kinijos pramonės grupių
vykdomos miško ruošos ir užtvankų statymo Kambodžos
vyriausybė verčia vietas bendruomenes palikti savo
protėvių žemes*

Kambodža, Preah Vihear provincija.
Priešais kinų pramoninį kompleksą „Rui Feng“ gyvenanti šeima. Šeimos kaltina „Rui Feng International“ neteisėtai sukultūrinus apie 500 hektarų žemės, kad galėtų pasodinti cukranendrių plantaciją

Kambodža, Preah Vihear provincija.
*Bunongų mažumai priklausantis vaikas plaukioja
po liūčių vandenį kilus potvyniams*

Kambodža, Stung Treng provincija.
*Bunongų mergaitė vyriausybės pastatytoje
perkeltųjų asmenų stovykloje*

Ankstesniame dvigubame puslapyje ir
kairiajame puslapyje:
Kambodža, Preah Vihear provincija.
Bunongų mažumos vaikai žaidžia šalikelėje

Kambodža, Preah Vihear provincija.
Bunongų mergina žvejoja

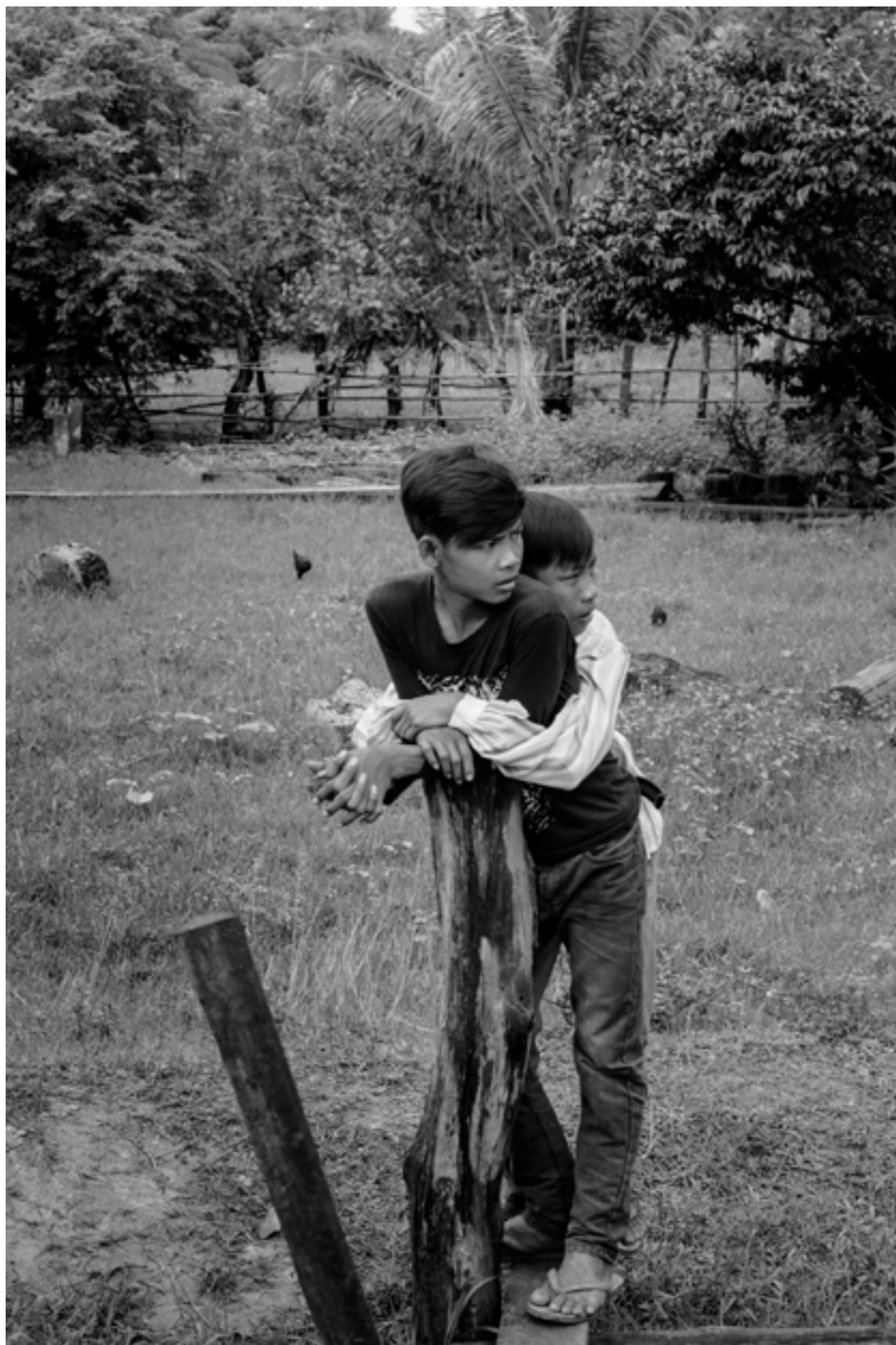
Kairiajame ir dešiniajame puslapiuose:
Kambodža, Mondol Kiri provincija.
*Bunongų mažumai priklausantys vaikai prieš
sekmadienio mišias Laokos krikščionių bažnyčioje*

Viršuje: Kambodža, Mondol Kiri provincija.
Mišios Laokos bažnyčioje

Dešiniajame puslapyje: Kambodža, Prame.
Kui mažumos vaikai Prame kaime

Kitame dvigubame puslapyje: Kambodža,
Anlong Srey.
*Kui mažumos nariai Anlong Srey kaime. Kui
atstovai aktyviai dalyvauja Prey Lang miško
apsaugos veikloje*

Kambodža, Sting Trengo provincija.

Viršuje: Kambodža, Preah Vihearo provincija.
*Vaikai, kurių dauguma priklauso kui mažumai,
mokykloje*

Kitame dvigubame puslapyje: Kambodža,
Preah Vihearo provincija.
*Priešais kinų „Rui Feng“ pramoninį kompleksą
gyvenanti bunongų šeima*

Kairiajame puslapyje: Kambodža, Prame.
Jauna kui mažumos moteris Prame kaime

Viršuje: Kambodža, Preah Vihearo provincija.
Kinų „Rui Feng“ pramoninis kompleksas

Kitame dvigubame puslapyje: Kambodža,
Prame.
Kui mažumos vaikai Prame kaime

Kairiajame ir dešiniajame puslapiuose:
Kambodža, Prame.
Kui mažumos teisių gynėjos

Kitame dvigubame puslapyje: Kambodža,
Preah Vihearo provincija.
Bunongų mažumos moksleiviai šalikelėje

Asma Kaouech

Tunisas

Newsha Tavakolian

Asmai Kaouech 25-eri. Ji teisininkė. Jos tėvas buvo filosofijos profesorius. Jis savo dukteriai davė gerų patarimų: nežiūrėti Ben Ali televizijos ir geriau atsiversti knygas – Kanto, Heideggerio; studijuoti demokratiją, asmens laisves, moterų teises. „Jis man atnešdavo daug knygų apie feminizmą, – pasakoja jaunoji tunisietė, augusi sostinėje, tačiau kilusi iš pietų. – Nuo vaikystės jis mane mokė, kaip būti vertybes puoselėjančiu žmogumi.“

Puoselėti vertybes taip, kaip puoselėjama vil-tis, – šie keli žodžiai išskiria iš kitų šių aktyvistę, kuri savo veiklą pradėjo 2011 m., likus dviem savaitėms iki revoliucijos, per kurią žlugo dik-tatoriaus Zine el-Abidine Ben Ali režimas ir jis pats pabėgo. Iš tiesų Tunisas gali pasikliauti tūkstančiais asmuo visoje šalyje, kaip pabrėžia ją lydėjusi iranietė fotografė Newsha Tava-kolian, ir tai didelis žmonijos turtas. Tačiau ši Asma dėl savo žodžių, gestų, savo gebėjimo dykinėjančius gatvės vaikus, kuriems gresia papulti į bėdą, paversti arlekinais, yra unikali.

Visų pirma reikia paminėti vyro, Mahomedo Bouazizi, skausmą – jis 2010 m. gruodžio 17 d. susidegino Sidi Bu Zide ir šis įvykis sukėlė iki

tol nematytą protestų bangą, tapusią Ben Ali policinio režimo ir jo klanų išsekintos tautos dejone. Išsilaisvinusios tautos ne visada žino, ką su ta laisve daryti. Taigi vėliau ateis isla-mistų partijai „Ennahda“ patikėtos valdžios laikotarpis. Dar vienas skausmas. Tačiau isto-rija juda į priekį, į gatvę išėję gyventojai reika-lauja naujos steigiamosios asamblėjos, naujos konstitucijos, kuri pagaliau priimama 2014 m. sausio 26 d. Asma džiaugiasi: „Šis įstatymas užtikrina daug naujų teisių: lyčių lygybę; jau-nimo teisę dalyvauti politiniame gyvenime; sąžinės laisvę – tai vienas iš pagrindinių lai-mėjimų.“ Jos, kaip ir daugelio tėvynainių, kova nebuvo bergždžia. Jie protestavo ne veltui. Ne veltui ji dvi dienas praleido kalėjime, prieš revoliuciją, kai Ben Ali policija ją patupdė už grotų. Asmai pavyko iš ten ištrūkti pažadėjus neįmanomą dalyką: nebereikšti savo politinių pažiūrų, raštu įsipareigoti nebeprotetuoti, studijuoti, tiesiog studijuoti ir klusniai grįžti namo. „Ačiū Dievui, įvyko revoliucija, – sako

Tunisas, Tunisas, 2017 m. rugpjūčio mėn.
Asma Kaouech, 25 metai, Sacharovo premijos stipendininkė, vadovauja Tuniso žmogaus teisių gynėjų asociacijai „Fanni Raghman Anni“. Tai viena iš pirmųjų organizacijų, mena seminarus panaudojusių kovai su jaunimo radikalizacija

Tunisas, Tunisas.
*Su asociacija „Fanni Raghman Anni“ dirbantys
jauni aktoriai ir aktorės*

Asma. – Tai vienas gražiausių mano gyvenimo laikotarpių! Man įstrigo tiek daug dalykų, pvz., žmonės, susiorganizavę apsaugoti savo kvartalą. Jie budėdavo. Moterys gamindavo valgį. Visi susitikdavome pasidalyti savo istorijomis, bėdomis, troškimais.“ Pilietinė visuomenė kovoja su islamistais, kurie valstybėje nori įtvirtinti religiją. Asma buvo vienintelė studentė, tapusi stažuotoja naujojoje asamblėjoje. Ji nori matyti, ką nusprendžia parlamento nariai. Jie Asmai sako: „Eik į paplūdimį!“ Tačiau ji pasilieka. Jie nepažįsta atkakliosios Asmos. Būtent tada Asma ir keletas kovo-

tojų įsteigė asociaciją „Fanni Raghman Anni (FRA)“ – pažodžiui – „menininkas prieš savo valią“. Revoliuciją revoliucijoje. Retorika, judantys, besireiškiantys, kovojantys kūnai. „Per sėdimuosius protestus ir akcijas pradėjome naudoti teatrą, meną ir kultūrą kaip naują žmogaus teisių gynimo taktiką, siekiant pritraukti žmonių dėmesį.“ 2011 m. gimęs kaip paprastas judėjimas, FRA po dvejų metų, išbandęs savo anarchinę praktiką kavinėse, tapo asociacija. „Mūsų pagrindinis tikslas buvo kovoti su marginalizacija vidaus regionuose, kvartaluose, šalia jaunimo, šalia pačių

skurdžiausių žmonių“, – aiškina teisininkė, įgijusi patirties šioje gatvės kovoje, kuria gali tapti retorikos menas, pantomima, dėmesį atkreipiantis gestas. Taiki kova, kad kiekvienas galėtų atpažinti save kitame, jo silpnybėse, jo viltyse, jo pyktyje, jo sumišime. Vykdoma trijų rūšių veikla: praktinių seminarų organizavimas visame Tunise – jie trunka dešimtį dienų, juose dalyvauja apie trisdešimt jaunuolių, kurie turi atlikti performansus žmogaus teisių tema, spektaklių šia tema, kurių kartu su profesionaliais aktoriais, rengimas ir galiausiai veikla pabėgėlių stovyklose Jordanijoje, Turkijoje, Libane siekiant visuomenės pakraštyje atsidūrusiems gyventojams suteikti socialinę, kultūrinę ir humanitarinę paramą. Įgijusi šios patirties vietoje, Asma natūraliai savo veiksmus nukreipė į radikalizacijos prevenciją. „Tunisas pirmąją pagal jaunų džihadistų eksportą, – pabrėžia jauna moteris. – Mūsų projektas vadinamas „We Are Here“ (liet. „Mes čia“). Žmogaus teisės yra susijusios su taika, todėl šiuo darbu visų pirma reikia apsaugoti ją. Turime biurą Tuniso centre, kur dirbu beveik visą darbo dieną. Esame penki 20–29 metų amžiaus darbuotojai. Gauname Jungtinių Tautų ir Europos Sąjungos finansavimą.“ Užkirsti kelią radikalizacijai – šiuos žodžius Asma taria tvirtai. „Mūsų biuras buvo padegtas 2014 m., švenčiant revoliucijos sukaktį. Pasijutau esanti pavojuje. „Performeriai“ taip pat buvo fiziškai užpulti salafistų, kai vaidino scenoje. Kalėjime atsidūrė aktoriai, o ne salafistai. Pastarieji liko laisvi.“

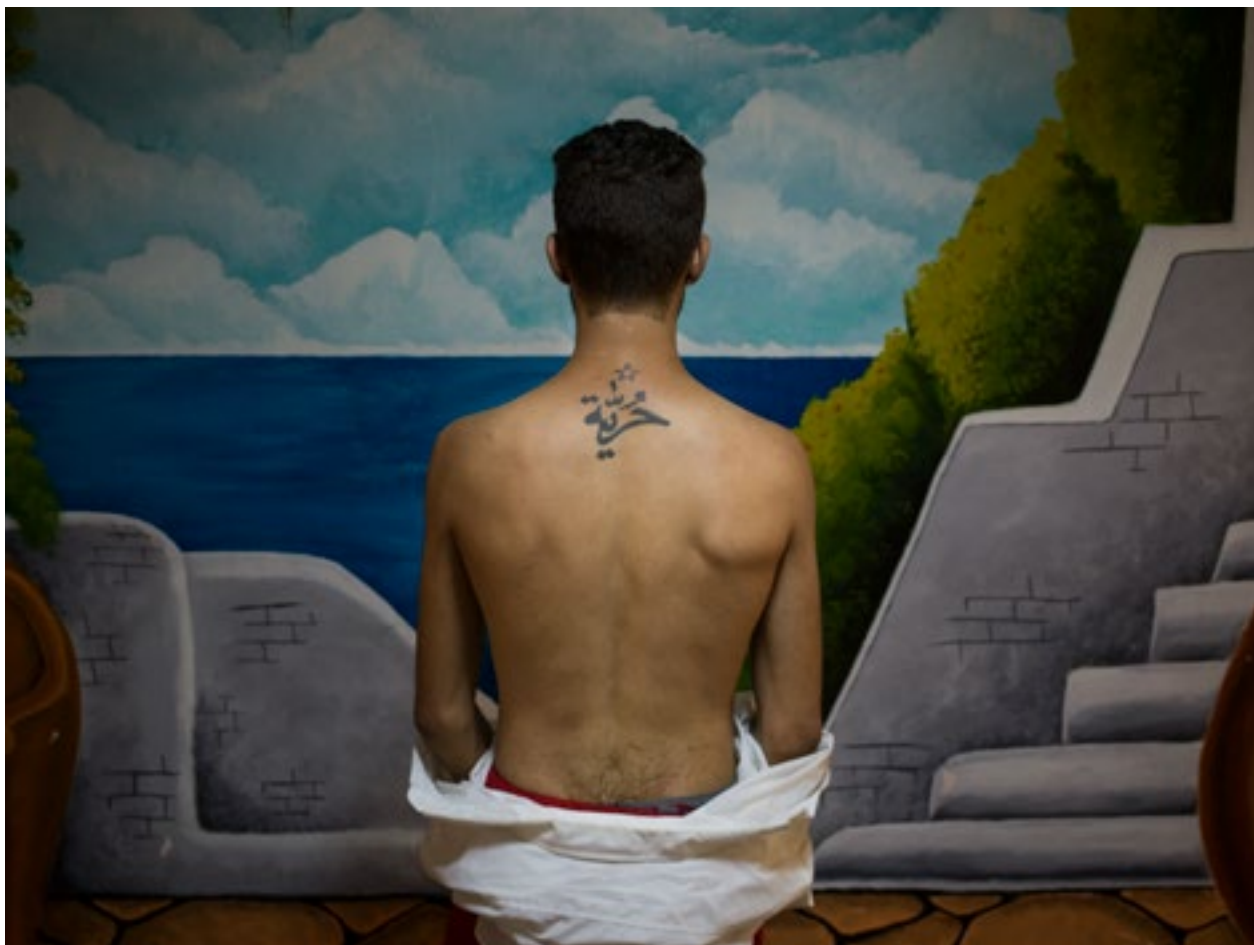
Tai jautri tema. Tunise pastaraisiais metais įvyko iki šiol jo istorijoje nebuvusių išpuolių,

kaipantai 2015 m. birželio 26 d., kai netoli Susos atostogautoju apsirengęs teroristas, paslėpęs kalašnikovą skėtyje nuo saulės, šaltakraujiškai nužudė 39 žmones ir tiek pat sužeidė. Tų pačių metų kovo 18 d. Bardo muziejuje Tunise nuo žudikų kulų žuvo 21 turistai. 2015 m. lapkričio 24 d. teroristai surengė išpuolį prieš prezidento apsaugos autobusą. Atsakomybę už šiuos tris išpuolius prisiėmė „Da'esh“, o po to, 2016 m. kovo 7 d., buvo įvykdytas ketvirtasis – Ben Gardane, netoli Libijos sienos, per kurį žuvo penkiasdešimt žmonių, iš kurių trisdešimt buvo džihadistai.

Asma ir jos draugai žino šias tragedijas iki smulkmenų. Savo veiklą skirdami nusikaltamo gyvenimo ar radikalizacijos viliojamiems darbo neturintiems jaunuoliams jie stengiasi padėti atsikratyti neveltį išreiškiančio potraukio mirčiai. Newshos Tavakolian objektyvui puikiai pavyko pagauti šios gyvybiškai svarbios veiklos šviesiąją ir tamsiąją puses. Šviesioji pusė išryškėja, kai Asma šiuos jaunuolius vedasi į Bardo muziejų ir jiems per mozaikos meną rodo, kokia didi ir pasididžiavimo verta yra jų istorija. Be jos, be jos ištiestos rankos šie į visuomenės pakraštį patekę jaunuoliai niekada nebūtų sugalvoję nueiti į šią žinių ir šviesos kupiną vietą, tarsi ji jiems būtų svetima ar uždrausta. Tokia pat šviesi yra iš daiktų veidų ir gatvėje ar Tuniso parke suimprovizuotame teatre judančių kūnų sklindanti energija, kai atlikėjai su smalsia publika dalijasi savo gyvenimų istorijomis, savo sunkumais, nerimu, juos parklupdžiusiu žeminimu, dėl kurių jiems gėda, kartais taip gėda, kad jie nori žudyti ar žudyti kaip Mohamedas Bouazizi. Pagaliau

taip pat šviesūs ir šių marginalų piešiniai, kai Asma ir jos bendražygiai paprašo jų nupiešti savo svajonių namus. „Suvokiau, kad radikalizacija su islamu neturi nieko bendra, – teigia fotografė. – Šie jaunuoliai pyksta, nes jiems atrodo, kad gerovės vaisiais su jais nebuvo pasidalyta. Jų nepasitenkinimas kyla todėl, kad jie neturi galimybių ko nors pasiekti gyvenime, nebent tapti narkotikų prekeiviais. Sėkmė, materialus saugumas – tai ne jiems. Jie piešia didelius namus, kad parodytų nelygybę ir neteisybę, kurių aukomis jaučiasi.“ Ši veikla yra pamokanti. Kai kurie piešia nuo kitų atskirtus namus, tarsi norėdami labiau pabrėžti, kad jie yra atsiskyrę ir niekada iš tiesų nebus visuomenės dalis. Baigus piešti, asociacijos nariai skatina diskusijas, aiškina, klausosi, palaiko. Jaunuoliai gali laisvai reikšti savo jausmus nebijodami būti teisiami ar smerkiami. Tai yra gerumu ir empatija vykdoma prevencija – šios

vertybės darė Newshai įspūdį visą laiką, kol ji rengė reportažą apie Asmą. Tamsioji pusė – tai jaunuolių, kuriems gresia radikalizacija, veidai. Tiek berniukų, tiek mergaičių žvilgsniuose matyti neviltis. Asma pažįsta jų išraiškas – tai nuolankias, tai pasyvias ar klausiančias. Būtent norėdama, kad šios išraiškos išnyktų, ji kovoja už saviraiškos laisvę Tunise, kad šie nuo visuomenės atsiskyrę jaunuoliai pagaliau rastų daugiau priežasčių gyventi negu mirti ar žudyti. „Labai didžiuojusi Tuniso jaunimu“, – primygtinai teigia ši mergina, besistengianti įgyvendinti revoliucijos tikslus: „orumą, laisvę, darbą“. Ji nuolat puoselėja viltį. Juk keturios Tuniso pilietinės visuomenės organizacijos 2015 m. buvo apdovanotos Nobelio taikos premija už jų svarbų vaidmenį siekiant nacionalinio dialogo sėkmės! „Šalyje visiems tapome pavyzdžiu“, – džiaugiasi Asma. Rodos, Tuniso laukia graži ateitis.

Tunisas, Tunisas.
*Asociacijos „Fanni Raghman Anni“ vadovaujamos
trupės aktorius rodo savo tatuiruotę arabų kalba
„Laisvė“*

Kitame dvigubame puslapyje: Tunisas,
Tunisas.
*Daugiausia iš skurdžiausių Tuniso kvartalų
kilusios moterys stebi gatvės spektaklyje
vaidinančius aktorius ir aktores*

Kairiajame ir dešiniajame puslapiuose,
kitame dvigubame puslapyje: Tunisas, Tunisas.
*Su asociacija „Fanni Raghman Anni“ dirbančių
jaunų aktorių spektaklis. Tai pjesė apie 2011 m.
revoliuciją ir po jos kilusį smurtą*

Tunisas, Tunisas.
Asma stebi teatro dirbtuves

Tunisas, Tunisas.
Jaunas aktorius repetuoja

Tunisas, Tunisas.
*Ant medžio šakos gulintis berniukas.
Neturėdami darbo ir perspektyvų kai kurie
jaunuoliai prisijungia prie radikalaus islamo
grupių*

Tunisas, Tunisas.
Asma ir paauglys Bardo muziejuje

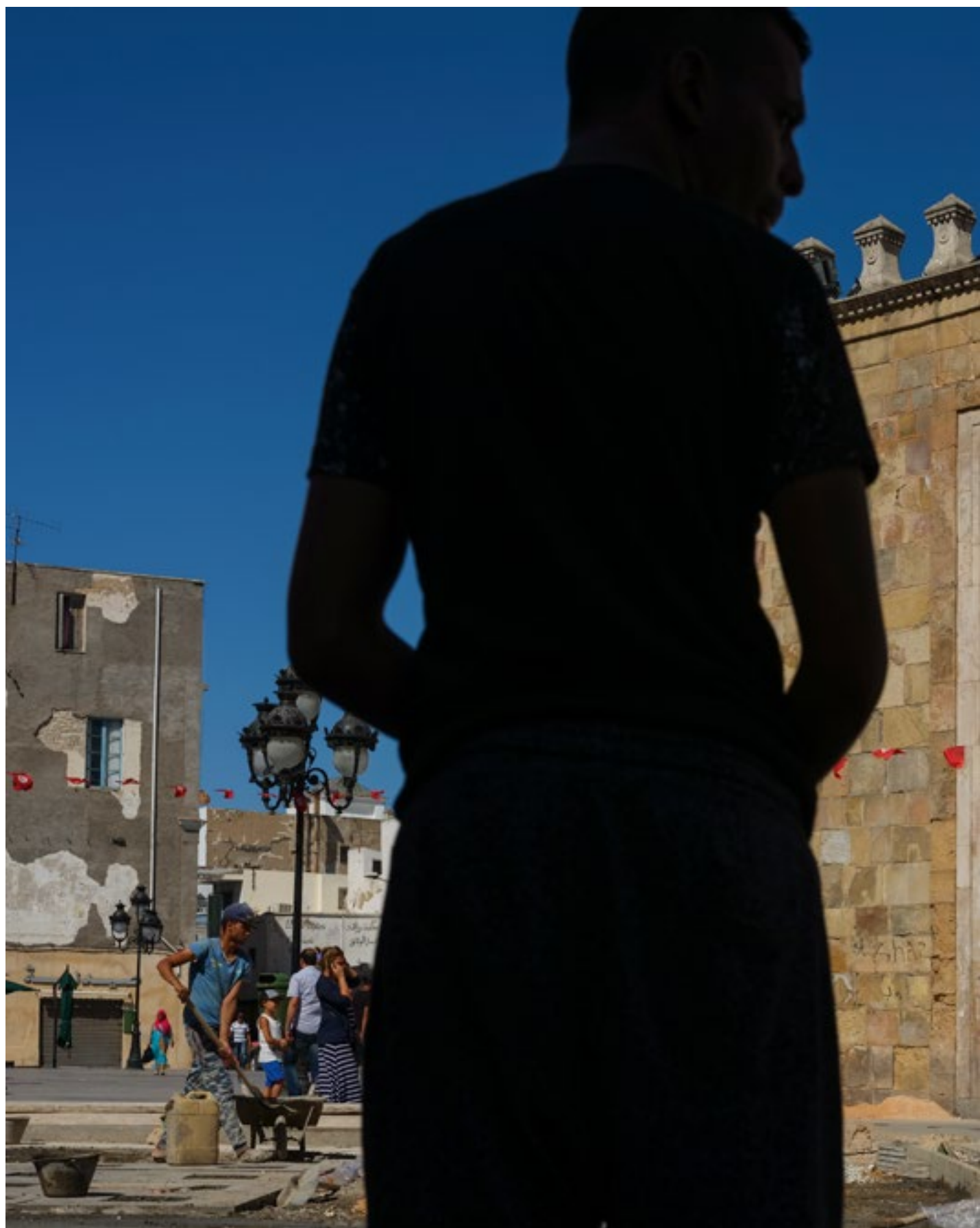
Tunisas, Tunisas.
Senamiesčio vaizdas

**Kairiajame puslapyje ir dešiniajame
puslapyje viršuje:** Tunisas, Tunisas.
*Apsilankyti Bardo muziejuje iš skurdžių šeimų
kilusius vaikus ir paauglius vežantis autobusas*

Dešiniajame puslapyje apačioje:
Tunisas, Tunisas.
*Tuniso politinės opozicijos nario Chokri Belaïdo
portretas po tiltu miesto centre*

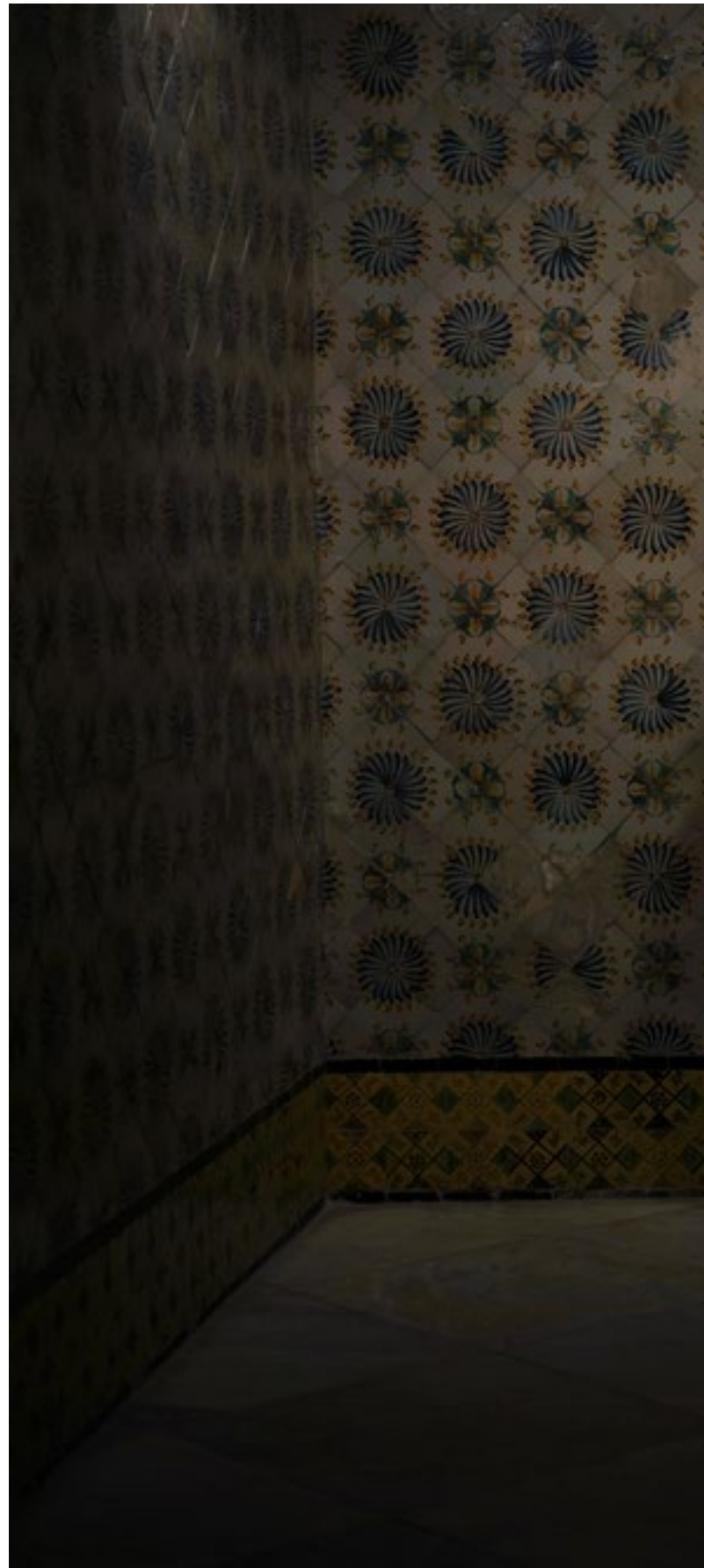

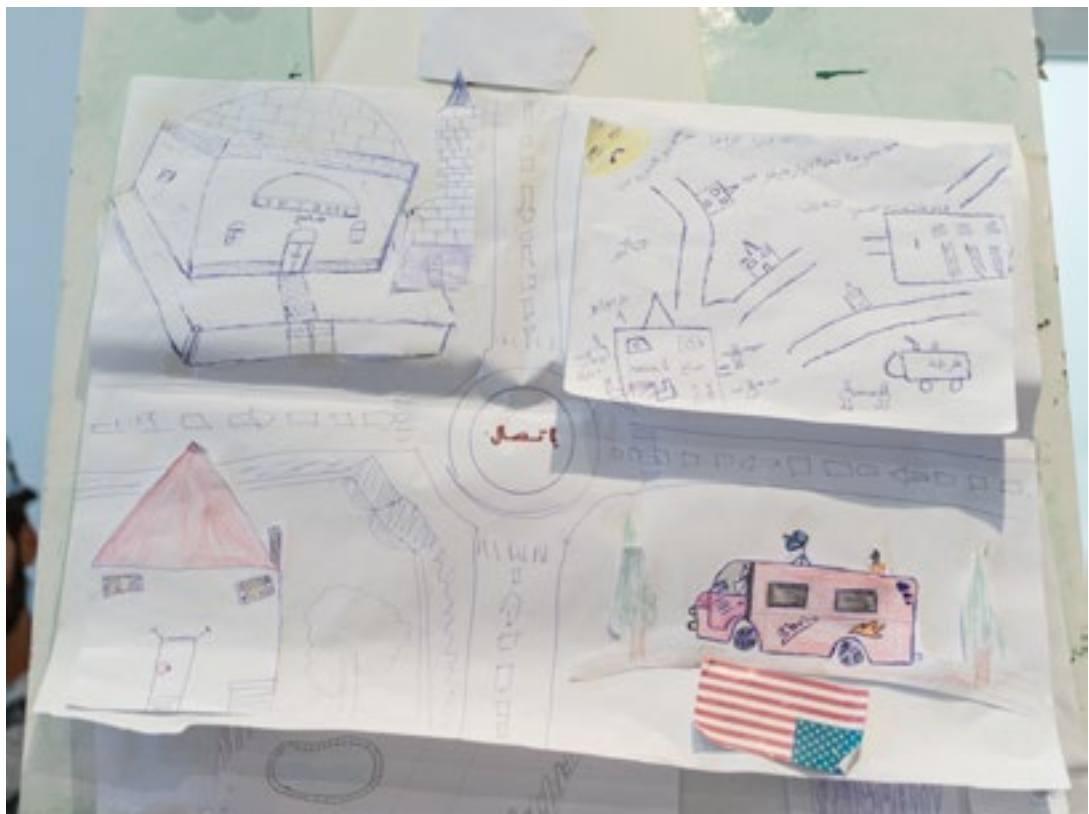

Tunisas, Tunisas.
Medinoje

Tunisas, Tunisas.
*Paauglys nacionaliniame Bardo muziejuje per
vieną iš seminarų, kurį surengė Asmos Kaouech
asociacija*

Kairiajame ir dešiniajame puslapiuose:

Tunisas, Tunisas.

Jaunuoliai dalyvauja asociacijos „Fanni Raghman Anni“ surengtame seminare. Dalyvių prašoma nupiešti savo svajonių namą. Po to jie dalijasi mintimis ir yra skatinami išreikšti, ką jaučia. Dauguma jų nupiešė didelius namus ir taip parodė socialinę nelygybę ir neteisybę, kurios aukomis jaučiasi. Vienas iš jų piešia namą, kuriame yra vienas. Kitas sako: „Negaliu įsivaizduoti idealaus miesto, nes net nežinau, į ką tai būtų panašu, net svajonėse.“

Kairiajame ir dešiniajame puslapiuose:
Tunisas, Tunisas.
*Asociacijos „Fanni Raghman Anni“ rengiamuose
praktiniuose seminaruose dalyvaujančių
jaunuolių portretai*

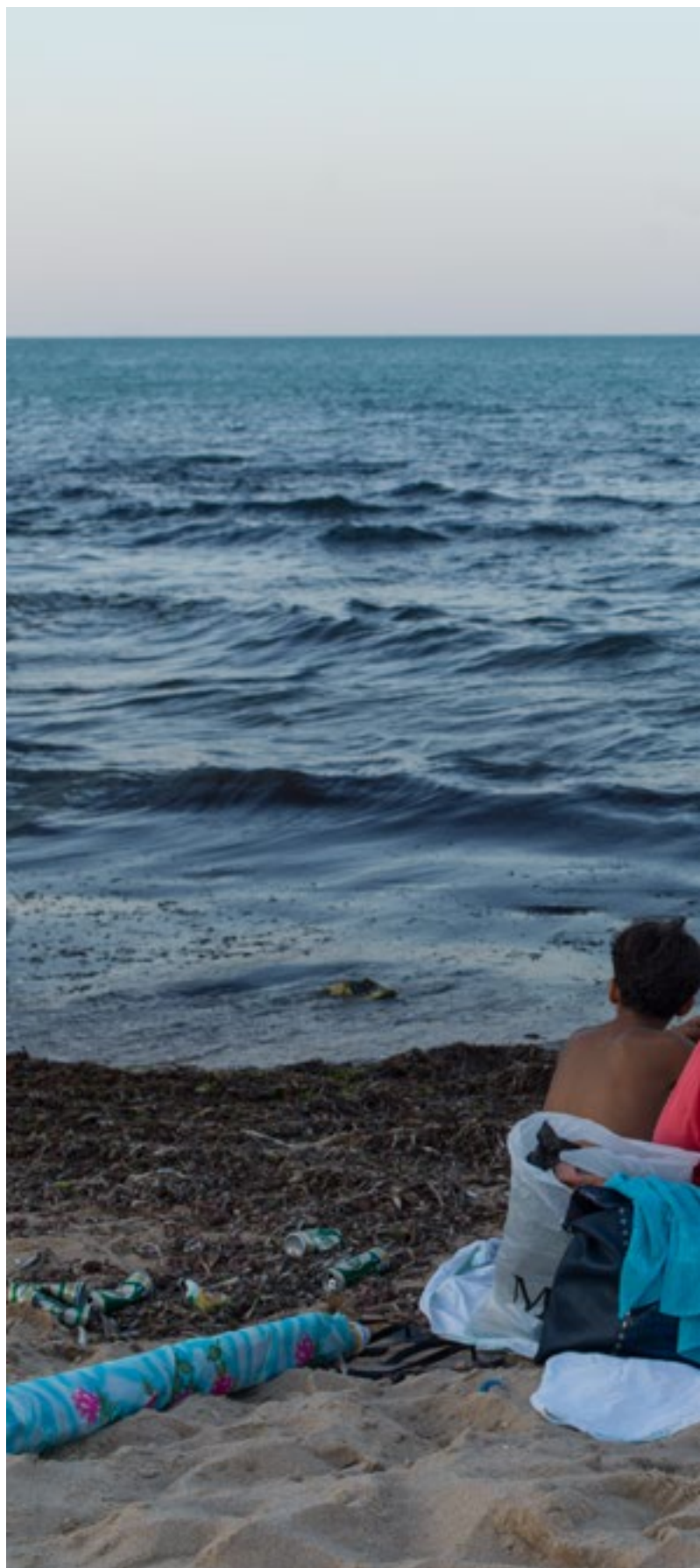

Kitame dvigubame puslapyje: Tunisas,
Tunisas.
*Asma Kaouech per protestą prieš korupciją
politikos pasaulyje*

Tunisas, La Marsa.
*Šeima La Marsos paplūdimyje sostinės šiaurės
rytuose*

Ameha Mekonnen

Etiopija

Enri Canaj

Žiūrėkime tiesai tiesiai į akis: Etiopijoje viešpatauja teroras. Ketvirtą amžiaus šalį valdanti koalicija pažeidinėja žmogaus teises taip pat, kaip baisiais raudonojo teroro (marksistinės-leninistinės diktatūros) laikais 9-ojo dešimtmečio pabaigoje jas pažeidinėjo pulkininkas H. M. Mengistu su savo chunta. Ta kvapą gniaužianti atmosfera, stingdanti baimė ir jausmas, kad tave visą laiką seka, tavęs klausosi ir kad tau gali atsitikti kas nors bloga – tai 45 metų advokato Amehos Mekonnen, kuris kovoja vienas, ar beveik vienas, su visais, kasdienybė.

Nes Etiopijoje ne daug tokių, kurie gintų autoritariniam režimui visiškai nesuvokiamas laisves: minties laisvę, žodžio laisvę, laisvę kritikuoti, demonstruoti, nesutikti. Albert'as Camus teigė, kad sausakimšas futbolo stadionas, teatro scena ir laikraščio spaustuvė yra vienintelės vietos pasaulyje, kuriose jis jautėsi nekaltas. Ameha, kuris niekuo nėra prasikaltęs, turi keturias vietas, kuriose jaučiasi saugus. Tai jo automobilis, jo kabinetas Žmogaus teisių taryboje (angl. *Human Rights Council*), vienintelėje nepriklausomoje žmogaus teises ginančioje Etiopijos organizacijoje, giminės namuose Adis Abeboje ir galiausiai savo

namuose su saviškiais: teisininke žmona ir dviem 7 ir 4 metų dukrelėmis.

Albanų fotografas Enri Canajus jį lydėjo šešias dienas ir stebėjo, ar labai pavojinga Amehos veikla. „Norėjau parodyti viltį, kurią jis įkūnija visiems tiems žmonėms – tinklaraštininkams, žurnalistams, kuriuos jis gina ir kuriuos jam pavyksta ištraukti iš kalėjimų. Kai matai, kaip jis dirba, pasisemi neįtikėtinai daug energijos. Bet taip pat norėjau parodyti ir jo gyvenimą, jo kasdienę kovą, sunkumus, kurie jam kyla. Padėdamas žmonėms, kuriems gresia pavojus, jis pats sau kelia pavojų.“ Enri Canajus negalėjo dirbti taip, kaip būtų norėjęs. Jis turėjo pasitenkinti uždromis erdvėmis, kuriose galėjo fotografuoti Amehą. Nebuvo nė minties, kad jis galėtų jį fotografuoti viešose vietose. Jie labai nedaug bendravo telefonu, stengėsi

Adis Abeba, Etiopija. 2017 m. rugpjūčio mėn.
*Teisininko ir žmogaus teisių gynėjo bei Sacharovo
premijos stipendininko Amehos Mekonnen
kabinete*

Adis Abeba, Etiopija.
*„Zone 9“ tinklaraštinkai Natnaelis Feleke ir
Getachewas Shiferaw*

per daug nesiafišuoti. Ameha labai nerimavo. Enri taip pat, nes jis turėjo slėpti, kokių tikslų iš tikrųjų buvo atvykęs ir netgi buvo apgalvojęs, jog sakys, kad atskrido į Etiopiją fotografuoti gyvūnų. Advokatas fotografui papasakojo, kad neseniai, norėdamas papildyti savo organizacijos kasą, viename sostinės viešbutyje surengė lėšų rinkimo akciją. Kai viskas jau buvo paruošta, staiga pasirodė policija ir renginys neįvyko.

Tačiau Ameha Mekonnenas nuo valdžios nesislepia. Enri Canajus tuo susižavėjo. Jam pavyko susitikti su penkiais iš devynių tinklaraštininkų ir žurnalistų, daugiau nei metus praleidusių kalėjime. Ameha juos išvadavo, bet jie nebeturėjo darbo, taigi ir iš ko pragyventi. Jokia įmonė nenorėjo jų įdarbinti – nesvarbu, kad jiems iškelti kaltinimai terorizmu buvo neteisingi. Režimas nepalankiai žiūri į tuos, kurie padeda buvusiems kalinams. Jie papasakojo fotografui apie siaubingas įkalinimo sąlygas ir ankštas vienutes, kuriose duso. Be to, Ameha supažindino Enri su jauna „Zone 9“ tinklaraštininke, kuri buvo įkalinta ir kankinama keturiolika mėnesių. „Ameha tuojau pat nusprendė ją ginti, – pabrėžia fotografas. – Jis galvojo apie savo dukteris. Jis negalėjo pakelti minties, kad kada nors kurią nors iš jų galėtų ištikti panašus likimas. Šeima jam – ašis, ant kurios sukasi visas gyvenimas. Ji jį palaiko ir motyvuoja su užsidedimu dirbti savo darbą. Ir aš savo nuotraukomis norėjau visa tai parodyti: jo drąsą, vertybes, jo nerimą ir baimes, jo atsidavimą – ir kaip advokato, ir kaip tėvo.“ Jam apmaudu, kad dėl saugumo priežasčių negalėjo įamžinti kai kurių nuos-

tabių vaizdų su šiuo žmogumi, nepaisant to, Enri Canajų itin stipriai paveikė vienas vaizdas. Vieną dieną, kai Ameha turėjo susitikti su savo tarybos nariais, sugedo liftas. Ameha visada vaikšto su lazdele. Jis turėjo lipti laiptais, lėtai, laiptelis po laiptelio, vis pasiremdamas lazdele. „Tai tobulai kovą už žmogaus teises iliustruojanti metafora.“

Ne šiaip sau šis pagrindinių laisvių gynėjas garsėja savo drąsa. Nuo 2015 m. lapkričio mėn. šalį krečia dideli neramumai, kuriuos centrinė valdžia, esanti Etiopijos etninės mažumos tigrų rankose, slopina kruvinu smurtu. Etninę daugumą sudarantys oramai prieštarauja jų žemių nusavinimui ir perdavimui užsienio įmonėms. Valdžia ne kartą atsakė smurtu, kuris, pasak organizacijos „Amnesty International“, nusinešė 800 žmonių gyvybes, be to, tūkstančiai demonstrantų buvo savavališkai suimti ir sulaikyti. Ši padėtis nuo 2016 m. spalio 9 d., kai vyriausybė paskelbė nepaprastąją padėtį, dar labiau pablogėjo. Nepaprastoji padėtis buvo atnaujinta 2017 m. kovo mėn. ir panaikinta tų pačių metų rugpjūčio 4 d. Tačiau tuo laikotarpiu buvo suimta apie 30 000 asmenų, tarp kurių daug žurnalistų ir opozicijos lyderių. Spaudoje reiškiasi ne daug kovotojų ir jie yra linkę savo pavardžių neskelbti. Žmonės, kurie buvo sulaikyti, prisimena žeminantį elgesį su jais. „Policininkai nepasitenkino vien juos mušdami, jie vertė juos raitytis ant žvyro kaip gyvates, žiūrėti į saulę, šokinėti kaip kengūras surištomis kojomis šimtus metrų“, rašė Etiopijos tinklaraštininkas Seyoumas Teshome, kurio liudijimus „Le Monde Afrique“ 2017 m.

Adis Abeba, Etiopija.
*Ameha Mekonnenas pakeliui į savo biurą, Bolės
rajone*

Adis Abeba, Etiopija.
*Ameha Mekonnenas eina į restoraną netoli savo
darbovietės*

gegužės 26 d. paskelbė Émeline Wuilbercq. Kuo jie nusikalto? Jie atskleidė korupciją aukščiausiuose valstybės lygmenyse, nelegalią prekybą žemėmis, nuo kurios kentė tų žemių netekusieji. Jie protestavo prieš didžiulę nelygybę ir pačių skurdžiausių gyvenimo sąlygų prastėjimą. Ameha kritikuoja vyriausybę, tačiau jis atsisako remtis etniniais priešišku- mais ir priešinti valdžioje esančius tigrajus su kitomis etninėmis grupėmis. „Tai prieštarautų mano įsitikinimams, – teigia jis. – Man šalies gyventojai ir valdančioji grupė yra du skirtingi vienetai.“

Šio širdies balso klausančio žmogaus nuo- mone, ši kova yra sunki. Už nuoširdaus advo- kato kuklumo – „Reikia daugiau kalbėti apie žmogaus teisių gynėjus, o ne apie mane“, – sako jis, – slepiasi užsispyrimas: nors jam bauginama ir nuolat aplink jį tvyro pavojaus grėsmė, jis nenusileidžia nė per nago juo- dymą. Jis savo įsitikinimus išsako tiesiai švie- siai: „Aš kovuju už žodžio laisvę. Mūsų šalyje vyksta siaubingi dalykai. Ant popieriaus mūsų konstitucija žmogaus teisių požiūriu yra tobula. Tačiau mūsų vyriausybė nesijaučia šio įstatymo įpareigota! Mūsų organizacijos nariai nuolat persekiojami, trys iš jų periodiškai uždaromi į kalėjimą. Terorizmo apibrėžtis Etiopijoje, kiek man žinoma, plačiausia pasaulyje. Mūsų dabartinei valdžiai kiekvienas yra potencialus teroristas! Ar tai būtų žurnalistas, ar opozicijos lyderis – užtenka išreikšti nuo- monę, prieštaraujančią vyriausybės pozicijai. Ir mane galėtų uždaryti į kalėjimą vien už tai, kad kalbuosi su jumis. Gyvenu nuolatiniame pavojuje. Tačiau tai man netrukdo viešai

smerkti teisių pažeidimus. Mano veikla per- žengia paprasto teisininko darbo ribas. Aš stengiuosi, kad visuomenė būtų informuota kad ir apie menkiausią teisių pažeidimą.“

Šis žmogus puikiai žino, ką daro. Jis gerai išmano savo bylas ir, kad apgintų savo klien- tus, nuolatos žaidžia su ugnimi. Daugelis jų sėdi kalėjime. Ameha juos lanko ir nenuilsta- mai gina jų teises. Tarp pastarųjų yra ir britų, vokiečių, norvegų. Visa tai būtų neįmanoma, jei nebūtų Žmogaus teisių tarybos: nors jos ištekliai labai menki, iš penkių nuolatinių narių trys yra advokatai. „Aš nedarau nieko nelega- laus, – pabrėžia Ameha, – bet aš nesileidžiu į kompromisus dėl žmonių, kuriuos ginu, tei- sių.“ Tai eufemizmas, kuriuo jis nori pasakyti, kad jo konfrontaciniai metodai vieną kartą gali jam blogai baigtis. Ir vis dėlto jis nesi- liauja. Tokia jo misija. Jo gyvenimo tikslas yra pasiekti, kad Etiopijoje nebūtų mirštama iš baimės ir iš nevilties, kad nebūtų mirštama dėl smurto, savavaliavimo ar savo idėjų.

Ameha įsipareigojo ginti žmogaus teises 2006 m. Tada jis buvo vyriausybei dirbantis teisininkas. Kartą vyriausybė norėjo nepeln- tai nubausti iškilų dėstytoją už idėjas, kurias jis skleidė savo studentams. Ameha atsisakė prie to prisidėti. Dėl atsisakymo bendradarbiauti jam teko patirti daugybę represijų ir suvar- žymų, kaip antai draudimas tobulintis teisės mokslų srityje ir gauti magistro diplomą. Ir tada jis apsisprendė. Jis atsisakė savo pareigų, kad galėtų visiškai atsiduoti žmonijai, kurie yra persekiojami dėl savo idėjų, gynimui. „Aš ne politikas, – paaiškina jis. – Šiuo metu

Adis Abeba, Etiopija.

„Zone 9“ tinklaraštininkų susirinkimas. Iš kairės: Natnaelis Feleke, 30 metų, kalintas metus ir šešis mėnesius; Atnafas Berahane, 28 metų, sulaikytas 2014 m. ir kalintas metus ir 5 mėnesius, Mahlet Fantahun, 33 metų, sulaikyta 2015 m. ir kalinta 15 mėnesių; žurnalistas Getachewas Shiferaw, 32 metų, sulaikytas daug kartų, o jo byla vis dar nagrinėjama

nuo manęs priklauso 36 terorizmu kaltinami asmenys. Žmogaus teisių taryboje, kurioje aš esu savanoris, esu atsakingas už tris sritis: lėšų rinkimo komitetą, komitetą, atsakingą už ryšius su užsieniu, ir komitetą, atsakingą už mokymus žmogaus teisių srityje.“ Nepaisant

visų ant jo pečių gulančių pareigų, tarp saviškių jis išlieka ramus. Savo dukrų akyse jis mato savo šalies ateitį. Ateitį, kurios jis norėtų – taikios, laimingos, ramios: „Aš esu kupinas vilties. Dėl to ir nepalieku Etiopijos.“ Ir vis kartoja: „Aš nenusipelniau tokio pripažinimo.“

Kairiajame puslapyje: Etiopija, Adis Abeba.
Nuosavame advokato kabinete

Iš kairės į dešinę, iš viršaus į apačią: Adis Abeba, Etiopija.

Žmogaus teisių tarybos patalpose, valdžios institucijų sužeistų ar užmuštų žmonių portretai. Iki šiol niekas nebuvo patrauktas baudžiamojon atsakomybėn už tokius nusikaltimus

Amehos Mekonneno kabinete. 2015 m. jis tapo Žmogaus teisių tarybos pirmininko pavaduotoju. Asociacijos šūkis: „Visos žmogaus teisės visiems“

Ameha Mekonnenas ir vienas iš jo kolegų Žmogaus teisių tarybos patalpose

Etiopija, Adis Abeba.
Mahlet Fantahun ir Atnafas Berahane

Etiopija, Adis Abeba.
Miesto vaizdas

ning Model
to create
Change
to have new
Actions that
the changes
new Model
Attitude
new Actions
to build the
up the Model

Etiopija, Adis Abeba.
*Natnaelis Feleke kalėjime praleido metus ir
šešis mėnesius. „Man pasisekė,“ – sako jis. Po
to, kai buvo paleistas, jis rado darbą. Tai
tebėra labai sudėtinga kitiems
tinklaraštininkams*

Kairiajame ir dešiniajame puslapiuose:
Etiopija, Adis Abeba.
*Ameha Mekonnenas ant Žmogaus teisių tarybos
pastato stogo*

Kitame dvigubame puslapyje: Etiopija,
Adis Abeba.
*Ameha Mekonnenas Adis Abebos priemiestyje,
pavakarys*

Etiopija, Adis Abeba.
*Kambaryje pakabintas Amehos
Mekonneno kostiumas*

Etiopija, Adis Abeba.
*Ameha Mekonnenas su savo vaikais žiūri
televizorių*

Kitame dvigubame puslapyje: Etiopija,
Adis Abeba.
*Amehos šeima savo namo kieme sekmadienio
popietę*

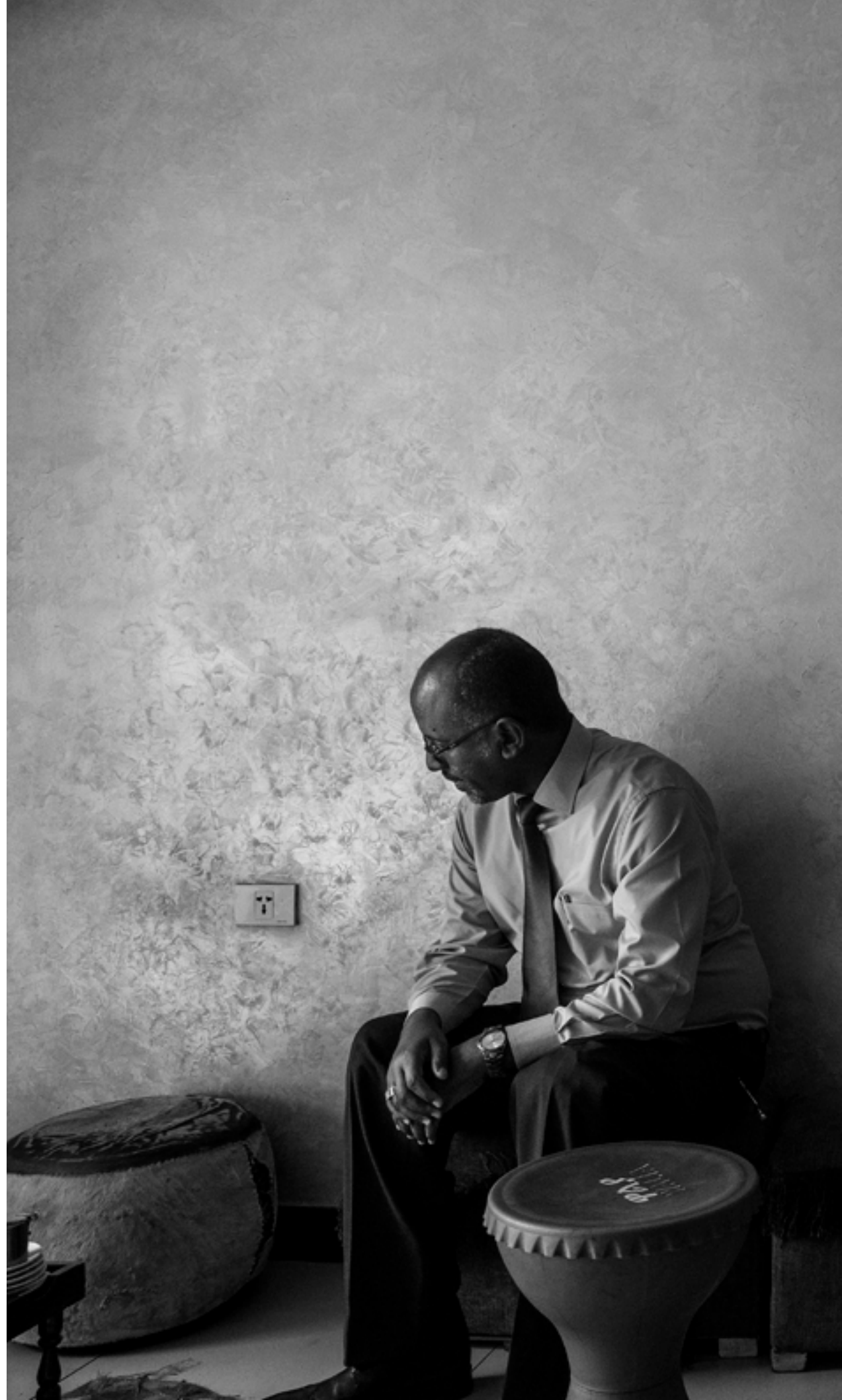
Etiopija, Adis Abeba.
*Amehos Mekonnen*no svetainėje

Etiopija, Adis Abeba.
*Ameha, jo žmona ir jaunėlė jų dukra šeimai
valgant*

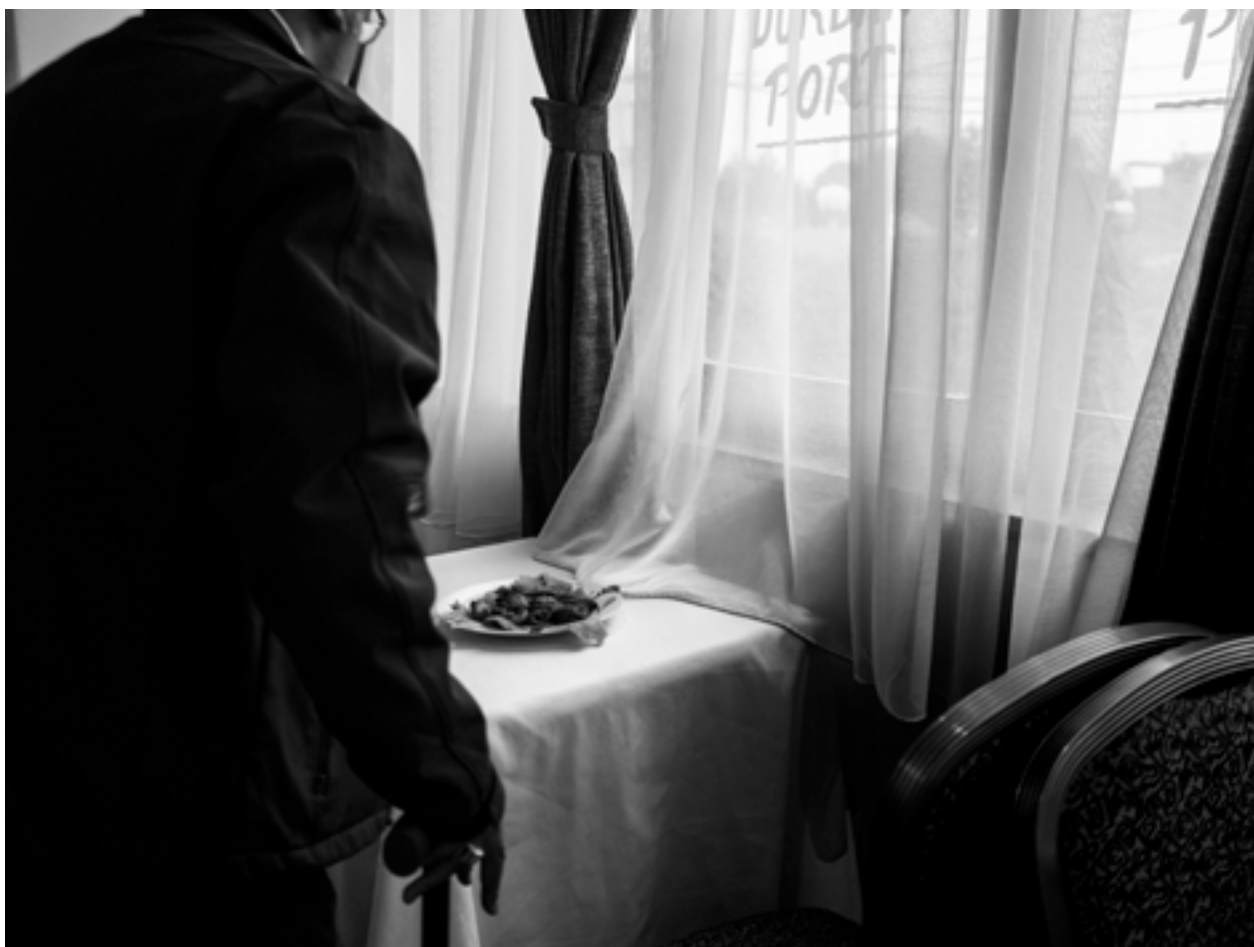
Kitame dvigubame puslapyje: Etiopija,
Adis Abeba.
*Ameha Mekonnenas per pietų pertrauką
restorane netoli savo darbovietės*

Etiopija, Adis Abeba.
*Ameha Mekonnenas važiuoja į savo biurą Bolės
rajone*

Etiopija, Adis Abeba.
*Ameha Mekonnenas gerai pažįstamame šeimos
viešbutyje. Tai viena iš nedaugelio vietų, kur jis
jaučiasi saugiai*

Kitame dvigubame puslapyje: Etiopija,
Adis Abeba.
Ant Žmogaus teisių tarybos pastato stogo

Jadranka Miličević

Bosnija ir Hercegovina

Bieke Depoorter

Norint susipažinti su Jadranka Miličević, ją suprasti ir suvokti, kaip stipriai ji įsipareigojusi, visų pirma reikia priminti, kokį pragarą jai teko išgyventi. Jam apibūdinti užtenka kelių žodžių: 200 000 žuvusiųjų, Sarajevo apgultis, Srebrenicos žudynės, Balkanų karas. Bosnijos ir Hercegovinos kančios iš buvusiosios Jugoslavijos griuvėsių bundant pražūtingam nacionalizmui.

Vienas iš kruviniausių ir pražūtingiausių antrosios XX a. pusės laikotarpių po Berlyno sienos griūties ir sovietų komunizmo žlugimo. Kad ir kiek kartų apie tai primintume, tikrai nebus per daug: 1992–1995 m. dviejų valandų skrydžio nuo Paryžiaus ir Berlyno atstumu, taigi prie mūsų slenksčio, Europoje buvo įsiplieskusi pragaro ugnis, kurios ji nepajėgė užgesinti pati. Ji net leido Jungtinėms Valstijoms imtis iniciatyvos sudaryti Bendrąjį pamatinį susitarimą dėl taikos Bosnijoje ir Hercegovinoje, Ohajuje, 1995 m., kad būtų nutraukti etniniai susirėmimai. Kai fotografė Bieke Depoorter susitiko su šešiasdešimtmete Jadranka, vienas iš pirmų didelį įspūdį jai palikusių dalykų buvo tai, kad Jadranka labai daug kalba. Ji be perstojo kalba, pasakoja, prisimena, įsitikinusi, kad vienas iš veiksmingiausių kovos už taiką būdų – prisiminti išgyventą siaubą. Tai buvo

vakar. Mažiau kaip prieš dvidešimt penkerius metus – per tokį laikotarpį užauga vos viena karta. Ir vis neapleidžia mintis, kad tai gali pasikartoti, jei nebūsime budrūs, jei nustosime iki išsekimo kartoti, kas įvyko toje Balkanų dalyje. Tūkstančiai išžagintų moterų, prieš savo valią iškeldintų, sužalotų, nužudytų vyrų, moterų, vaikų. Milžiniškas etninis valymas pasiteisinant rasės gryninimu – ne šio laikmečio konceptu. Represijos iš visų pusių, vykdomos sukarintų ir privačių karinių grupuočių, civiliai prieš civilius, brolis prieš brolių, tarsi vilkai. Taip, Jadranka šneki. Ji tiki, kad žodžių galia gali įveikti užmaršties inerciją. Pasakoti, perduoti vėl ir vėl, ir taip neleisti šioms istorijoms išnykti iš kolektyvinės atminties. Šiandien nelengvas Jadrankos likimas pasakojamas septyniuose knygose ir dviejuose filmuose. Tai toli gražu nėra asmenybės kultas. Jai – tai būdas veikti, pasiekti, kad jos veikla būtų labiau pastebima, rodant pavyzdį.

Bosnija ir Hercegovina, Sarajevas, 2017 m. rugpjūčio mėn.

*Žmogaus teisių gynėja ir Sacharovo premijos laureatė
Jadranka Miličević lanko romų šeimos namus*

1992 m. konflikto išvakarėse Jadranka gyveno Sarajeve. Kaip ir daugelis, su vyru ir dviem vaikais. „Dirbau banke, priklausiau vidurinei klasei. Kai tik prasidėjo konfliktas, išvažiavau iš Sarajevo ir pabėgau į Serbiją. Nuo tos akimirkos, kai tapau pabėgėle, pradėjau kovoti už žmogaus teises. Nenorėjau laukti, kol kas nors man padės. Norėjau pati padėti kitiems. Patikslinsiu, kad pabėgau jausdama kaltės jausmą. Sarajeve palikau savo vyrą. Negalėjau neveikti.“ Nuo 1992 m. gruodžio mėn. ji Belgrade prisidėjo prie feministinės ir pacifistinės organizacijos „Juodai vilkinčios moterys“ (angl. „Women in black“). Tai buvo nesibai giančios kovos pradžia. „Pradėjau naują gyvenimą, – prisimena Jadranka. – Tokį gyvenimą, koks man tikrai patinka. Jaučiausi taip, tarsi būčiau iššvaisčiusi trisdešimt metų – trisdešimt pirmųjų savo gyvenimo metų.“ Juodai vilkinti moteris Jadranka užmezga ryšius su kitomis „taikos sergėtojomis“, gyvenančiomis Italijoje, Vokietijoje ir Vengrijoje. Kartu jos kuria savitarpio pagalbos tinklus, siekdamos padėti engiamoms moterims. Jos renka konflikto zonose, pvz., Bosnijoje ir Kroatijoje, gyvenančių moterų, kurias Jadranka vadina „draugėmis“, patirtis ir jomis keičiasi. „Išleisdome leidinių anglų kalba, kuriuose buvo pateikti liudijimai.“ Vis ta pati mintis, tas pats leitmotyvas: paskelbti, kad nebūtų pamiršta, kalbėti, kad būtų išsaugota taika. Jadranka dalyvauja fondo „CURE Sarajevo“ – nevyriausybinės feministinės aktyvistų organizacijos, kuri siekia švietimo ir kultūros programomis skatinti lyčių lygybę ir teigiamus visuomenės pokyčius, veikloje. Jadranka padeda steigti vietinius CURE padalinius ir rengia mokymus

siekdama gyventojams padėti patenkinti savo materialinius poreikius. Mažose grupėse dalyviai mokosi pardavinėti medų ar levandomis iškvėpintas pagalves, vieni kitiems pataria ir padeda rasti priemonių, kaip išgyventi aplinkoje, kur net po karo moterys laikomos mažai ko vertomis. Ypač romų tautybės moterys. Būtent ši kančių kupina tikrovė paskatino Jadranką prisijungti prie CARE – kitos NVO, kurios veikla buvo skirta šioms diskriminaciją patiriančioms moterims remti.

CURE ir CARE – visas Jadrankos gyvenimas telpa į šias dvi organizacijas, kuriomis ji rūpinasi visų pirma Bosnijoje ir Hercegovinoje, Serbijoje ir Juodkalnijoje. Ji veikia aktyviai – visu 100 procentų, 24 valandas per parą. Neturi asmeninio, privataus gyvenimo. Visą savo laiką skiria vien tik veiklai vietoje, mokymams, projektų ir sutarčių rengimui, kad būtų galima gauti Europos Sąjungos pagalbą. „Visai nematome savo motinos“, – prasitaria vienas iš jos sūnų. Ji nuolat kažkur važiuoja vesti dirbtuvių. „Tai jos gyvenimas, – teigia Bieke Depoorter. – Jai svarbu tik tai. Žmonių, kuriems ji padeda, ji nenori vadinti „pagalbos gavėjais“. Daugelis ilgainiui tampa jos draugais.“ Juos būtų galima vadinti antrąja jos šeima, jeigu ne tikrąja šeima. „Kartu išvykome iš Sarajevo į kelionę po daugelį apylinkės miestelių, – priduria fotoreporterė. – Jadrankai tai buvo labai svarbu. Ji norėjo, kad ją fotografuočiau šiose vietose. Kiekvienais metais liepos pabaigoje ji kartu su daugeliu fondo CURE ir organizacijos „Juodai vilkinčios moterys“ narių taip pat vyksta į Srebrenicą aplankyti paminklo aukoms. Ji bet kokia kaina siekia išsaugoti

Bosnija ir Hercegovina, Varešas.

Jadranka Miličević

Jadranka lankosi pas Lejlq Omerović, kuri gyvena atokiame kaimelyje netoli Varešo. 2014 m. Lejlos namas buvo apsemtas ir dalinai sugriautas. Fondas CURE jai padėjo rinkti pinigus namo remontui, bet jū vis dar trūksta, kad būtų galima pradėti remontuoti

atmintį apie žiaurumus.“ Jadranka liūdnai patvirtina: „Norėjau Biekei parodyti šias vietas. Pažįstu žmonių, kurie prarado visus savo artimuosius. Vienas iš mano draugų matė, kaip čia žuvo penkiasdešimt šeši jo giminės, draugai, pažįstami.“ Tokių moterų kaip Jadranka dėka 2003 m., praėjus aštuoneriems metams po žudynių, buvo inauguruotas Srebrenicos-Potočari paminklas. „Mes stengiamės skatinti vyriausybę kurti atminties vietas. Taip pat padedame atskirtyje gyvenančioms moterims, karo našlėms, ginti savo teises. Ir, žinoma, ieškome dingusiųjų palaikų. Ant Srebrenicos-Potočari paminklo įrašyti 8 372

asmenų vardai, tačiau rasta ir identifikuota buvo tik 6 800 palaikų. Našlės ir motinos laukia, kol galės iš tikrųjų gedėti savo mirusiųjų. Net ir prabėgus daugeliui metų, šis klausimas vis dar labai skausmingas. Kaip grįžti į normalų gyvenimą, kai nerasti šie žuvusieji?“

Biekei Depoorter parengti šį reportažą nebuvo lengva. Ji žavisi Jadranka ir jaučia jai didelę pagarbą už jos nuolatinį atsidavimą, jos užsidegimą ginti feminizmą, atkaklumą siekiant vėl grąžinti galią moterims, sudaryti joms sąlygas atsitiesti, tapti savarankiškomis, visapusiškai naudotis visomis teisėmis.

Vis dėlto fotografė turėjo prisitaikyti prie to, ką Jadranka jai parodė. Kad ir kur ji keliautų, Jungtinėse Amerikos Valstijose ir Egipte revoliucijos metu, Bieke su fotografuojamais žmonėmis siekia užmegzti artimą ryšį. Ji juos prisijaukina prašydamasi kartu praleisti visą parą – ir dieną, ir naktį, nakvoti jų namuose, juos fotografuoti jų miegamuosiuose. Biekei fotografija yra pokalbis. Tų, kurie su šiomis sąlygomis sutinka, ji prašo ant išryškintų nuo-

traukų užrašyti, ką jiems sako jų pačių atvaizdas, ką jie mąsto apie politiką, religiją ar bet kokią kitą juos įkvepiančią temą. „Ryšys su žmonėmis yra nepaprastai svarbus, – sako Bieke. – Dažnai jie nenori būti fotografuojami. Bosnijoje bandžiau Jadrankai paaiškinti savo veiksmus, nes ji baiminosi, kad parodysiu jų būstų skurdą. Paskutinę naktį man pavyko pasiekti tai, ko norėjau. Tai man patiko labiausiai. Galėjau atsisėsti ant mane priimančių

žmonių lovos. Likti akis į akį su viena iš šeimų. Sukurti pasitikėjimo atmosferą, skatinančią išsikalbėjimą.“

Biekės nuotraukos spinduliuoja žmoniškumą. Kaime gyvena Lejla. Per karą ji buvo išžaginta, mušama savo vyro, ją paliko šeima; jos gyvenimas – tai išbandymas. „Jos tvirtybė suteikė jai jėgų būti laimingai šiandien“, – švelniai pabrėžia Jadranka. Per CURE ji šiai moteriai suteikė būtiną pagalbą – davė siuvimo mašiną, kurią turėdama ji gali siūti ir savo siuvinius pardavinėti. 2014 m. Lejlos namas buvo apsemtas. Jadrankos NVO dar kartą suteikė paramą šiai jaunai moteriai ir padėjo

išvengti nuolat gresiančio skurdo. Tai šios nenuilstančios moters kasdienybė. Sarajeve, Juodkalnijoje, Serbijoje vykdydama organizacijos CARE veiklą, ji pasišventusiai padeda romų tautybės moterims. 17 val. baigiasi pirmoji jos darbo diena ir ji iškart pradeda dirbti organizacijai CURE. „Iki šiol padėjome 15 000 romių ir rumunių. Pasiekėme, kad jos galėtų nueiti pas gydytoją, pasidaryti mamogramas. Renkame pinigus mokykloms finansuoti, taip pat padedame skurdžiausiai gyvenantiems žmonėms išsaugoti savo būstus.“ Ji taip dirbs ir toliau, kol jėgos leis. „Man išgyventi padėjo tai, kad buvau aktyvi ir rūpinausi kitais“, – baigia Jadranka.

Bosnija ir Hercegovina, Varešas.
Elda Šišić, Lejlos Omerović duktė

Kitame dvigubame puslapyje: Bosnija ir Hercegovina, Visokas.
*Mirsados Bešić namai yra vieninteliai regione, kuriuose yra
vandentiekio vanduo. Kaimynai ateina jo prisileisti*

Bosnija ir Hercegovina, Visokas.
Harunas su Bešićių šeimos karve

Bosnija ir Hercegovina, Varešas.
Lejla Omerović su šeima laukuose

Bosnija ir Hercegovina, Sokolacas.
Jadranka šnekasi su jauna feministe, Jovana Boljanić, ir jos tėvu Bogdanu. Jovana susipažino su Jadranka vienoje iš jos vedamų dirbtuvių. Jovana sukūrė kovotojų organizaciją „Art Queer“. Iš pradžių Jovanos tėvas ir brolis nepritarė jos veiklai ir ji turėjo eiti į susirinkimus slapta. Dabar tėvas labiau palaiko Jovaną ir leido Jadrankai pirmą kartą apsilankyti jų namuose

Kitame dvigubame puslapyje:
Bosnija ir Hercegovina, Sokolacas.
Jovana Boljanić savo kambarįje – čia ji tiesiog gali būti savimi. Jame ji laiko daug įvairių daiktų, pvz., vaivorykštės spalvų vėliavą, kurią ji vis dėlto slepia nuo savo brolio ir tėvo

Ankstesniame dvigubame puslapyje:

Bosnija ir Hercegovina, Sokolacas.

*Jovana su savo raudona prijuoste, prisimindama
Jadrankos vestas dirbtuves, kuriose ji dalyvavo
prieš 7 metus. Ten užsimezgė šių moterų
draugystė. Miestas, iš kurio kilusi Jovana, labai
konservatyvus: ji sako, kad buvo pirma mergina
jame, dėvėjusi džinsus*

Viršuje: Bosnija ir Hercegovina, Sarajevas.

Asja, Jadrankos padėjėja

Viršuje:

Bosnija ir Hercegovina.

Jadranka važiuoja aplankyti Srebrenicos memorialo

Kitame dvigubame puslapyje:

Bosnija ir Hercegovina, Srebrenikas.

Jadranka su fondo CURE ir organizacijos „Women in black“ nariais kasmet aplanko Srebrenicos-Potočari memorialą

Bosnija ir Hercegovina.
*Jadranka keliauja per Bosniją, Serbiją
ir Juodkalniją vesti savo dirbtuvių*

Viršuje: Bosnija ir Hercegovina, Sarajevas.
*Jadranka kalbasi su Majka Mejra („Motina Mika“).
Per karą Mejra neteko dviejų vaikų ir vyro. Jos
šeima 1998 m. buvo įkalinta, o vėliau nužudyta.
Ji praleido daug metų mėgindama surasti jų
kūnus. Dabar moteris padeda kitoms šeimoms
rasti dingusius giminaičius*

Kituose dviejuose dvigubuose puslapiuose:
Bosnija ir Hercegovina, Kakanis.
*Nunos Zeminos Vehabović namuose. Nuna
pradėjo projektą „Center for Mother Hope“.
Iš pradžių jį vykdė veiklą su drauge, dabar viena.
Be to, ji priklauso vietos valdžiai ir dalyvauja romų
gynimo Kakanyje veikloje. Viena mieste rajone
jų kartu gyvena daugiau nei 2 600*

Viršuje ir dešiniajame puslapyje viršuje:
Bosnija ir Hercegovina, Kakanis.
Nunos Zeminos Vehabović namuose

Viršuje: Bosnija ir Hercegovina, Sarajevas.
Romų šeimos namuose

Bosnija ir Hercegovina, Kakanis.
Nunos Zeminos Vehabović namuose

Kitame dvigubame puslapyje: Bosnija ir Hercegovina,
Sarajevas.
Jadranka savo namuose

Mūsų laisvių gynėjai

Éric Fottorino

Žmogaus teisės. Du paprasti žodžiai, tačiau jų aidas sklinda toli. Du beginkliai žodžiai, galintys apsaugoti žmogų nuo tapimo savo priešu. Kiek idealų ir kovų slypi už šių žodžių? Kiek kankinių, ištrintų iš gyvųjų pasaulio, veidų? Kiek chartijų, rezoliucijų, protokolų ir susitarimų, konvencijų ir peticijų? Kiek vilčių ir kovų su savivale? Kiek vietų yra šioje planetoje, kur teisės jėga laimėjo prieš jėgos (neteisėtą) teisę?

Negalima pamiršti, jog šios pergalės visada trapios, nes neretai sugriūna dėl netviro tikėjimo, kad „tai niekada nebepasikartos“. Todėl, nepaisant iškilmingiausių dokumentų, kuriais įpareigojamos tautos, XX amžių pažymėjo ne vienas genocidas, nors 1948 m. gruodžio mėn. Visuotinė žmogaus teisių deklaracija nuo pat preambulės skamba itin tvirtai: „kadangi žmogaus teisių nepaisymas ir niekinimas pastūmėjo vykdyti barbariškus aktus, kurie papiktino žmonijos sąžinę, ir didžiausiu paprastų žmonių siekiu buvo

paskelbtas pasaulio, kuriame žmonės turi žodžio bei įsitikinimų laisvę ir yra išlaisvinti iš baimės ir skurdo, sukūrimas“. Po jos eina Eleonoros Roosevelt ir prancūzų teisininko René Cassino įtaką atspindintis 1 straipsnis: „Visi žmonės gimsta laisvi ir lygūs savo orumu ir teisėmis.“ Vyko Šoa, po to Pol Potas ir Raudonieji khmerai vykdė masines žudynes Kambodžoje, regėjome Ruandos genocidą, serbų kariai žudė bosnius Srebrenicoje. Žudynės siautėjo ir Lotynų Amerikoje, Darfūre, Kongo Respublikoje, Irake, Jemene bei Sirijoje – sąrašą galima tęsti ir tęsti – taip buvo nepaliaujamai trypiamos pagrindinės žmogaus teisės, kurias tarptautinė bendruomenė ir toliau žūtbūt mėgina skelbti visuotinėmis, neatimamomis ir nedalomomis.

Jei reiktų sudaryti baisiausių žmogaus prieš žmogų vykdytų žiaurumų sąrašą, tektų išryškinti mažiausiai tris po Antrojo pasaulinio karo vienu metu vykdytas didelio masto represijas. Iš pradžių buvo komunistinės – totalitarinės ir

Ankstesniame dvigubame puslapyje:

Moises Saman,
Libija, Zawiyah, 2011.

*M. Gaddafi palaikantis kovotojas rodo diktatoriaus
portretą*

Apačioje:

Larry Towell,
Palestiniečių teritorija, Gaza, 1993.
Vaikai su žaisliniais pistoletais

imperialistinės – valstybės su sovietų gulagais ir jų kaliniais (vadinamaisiais zekais), Maskvos slopintais sukilimais buvusios Sovietų Sąjungos satelitinėse šalyse – 1956 m. Budapešte, 1968 m. Prahoje – su Kinijos kultūrine revoliucija, 1966–1968 m. pasiglemžusia milijoną gyvybių. Nevalia pamiršti ir žiauriai numalšinto studentų sukilimo Tiananmenio aikštėje bei taikių Tibeto gyventojų žudynių. Paskui vyko kolonijiniai karai, per kuriuos nuo Vietnamo iki Afrikos žemyno buvo masiškai naikinami civiliai gyventojai, beprasmiškai žuvo vaikai, sekso vergėmis buvo verčiamos moterys ir tremties keliais patraukė milijonai civilių gyventojų. O dar ir Vietnamo karai bei Alžyro karas, anuomet laikyti paprasčiausiais neramumais. Reikia paminėti ir Lotynų Amerikos diktatūras, viešpatavusias Brazilijoje valdant G. Vargasui ar Čilėje valdant G. Pinochetui, taip pat generolo J. R. Videlos karinės chuntos valdytoje Argentinoje. Praėjusio amžiaus 8-ajame dešimtmetyje apstu šių režimų vykdytų baisiausių žmogaus teisių pažeidimo pavyzdžių. Kas neatsimena jaunųjų oponentų, iš malūnsparnio išmestų į jūrą, ir atkaklios Gegužės aikštės motinų, kurias karinės valdžios atstovai praminė Gegužės aikštės pamišėlėmis, kovos, kad surastų savo vaikus, pagrobtus vieną ilgąją Argentinos naktį? 1992 m. šioms narsioms motinoms skirta Sacharovo premija, o šiais metais bus paminėtas šios premijos trisdešimtmetis.

Tereikia perskaityti jos laureatų pavardes, kad įsitikintume, jog yra begalė sričių, kuriose kovojama už pagarbą žmogaus teisėms: demokratijos puoselėjimas, minties lais-

Alex Webb,
Nikaragva, Puerto Cabezas, 1992.
Miskito mažumai priklausantis vaikas

vės užtikrinimas, kova su kankinimu ir visų formų diskriminacija, savavališko laisvės atėmimo dėl religinių įsitikinimų, rasės, politinių pažiūrų ar seksualinės orientacijos pasmerkimas. Šis prestižinis apdovanojimas, pirmą kartą suteiktas 1988 m. Nelsonui Mandelai ir Anatolijui Marčenkai (po mirties), atspindi ne tik Europos Parlamento norą ginti pagrindines teises. Jis taip pat skiriamas siekiant remti žmones, nepaprastai rizikuojančius, kad jų šalyse įsitvirtintų laisvės. Suteikiant jiems viešumo neretai norima juos apsaugoti nuo priešų ir išreikšti pritarimą taip, kad išgirstų visi. Juk laisvių ir demokratijos gynimas yra pavojinga veikla beveik visuose kraštuose, už jas savo gyvybe sumokėjo daugelis kovotojų. Tarp Sacharovo premijos laureatų yra didvyrių, apie kuriuos niekas anksčiau nežinojo ir kurie tapo savo kovos ruporais. Toks buvo, pavyzdžiui, Denisas Mukwege, Kongo Demokratinėje Respublikoje išgelbėjęs daugybę siaubingai sužalotų moterų, jaunoji pakistanietė Malala Yousafzaï ar dvi jaunos Irako jazidės Nadia Murad ir Lamiya Aji Bashar, kurioms per plauką pavyko išsigelbėti nuo baisiausio ISIS / „Da'esh“ smurto ir galiausiai paskui iškelti kovos su prekyba moterimis vėliavą. Motinos, menininkai, karikatūristas, vietos kovotojai su kankinimu ir kovotojai už taiką, etninių mažumų atstovai, taip pat Jungtinės Tautos kaip institucija – Sacharovo premija nuo pat pradžių buvo drąsiai pagerbiami įvairiausi

žmonės, kurie įkūnijo žmoniškumą ir pasipriešino nežmoniškumui.

Nuo XXI amžiaus pirmojo dešimtmečio nebuvo nė vieno judėjimo, kuris nebūtų gimęs dėl to, kad buvo pažeidžiamos žmogaus teisės ir orumas. Arabų revoliucijos veikniausiai nebūtų kilusios, jei 2010 m. gruodžio 17 d. Sidi Buzido mieste Tunise, puolęs į neveltį dėl Ben Ali ir jo klando įdiegtos pasibaisėtina neteisingos sistemos, nebūtų susideginęs jaunas keliaujantis prekeivis Mohamedas Bouazizi. Netekęs vežimėlio ir svarstyklių, jis neteko visko. Giliosios Sirijos konflikto šaknys veda į trylikamečių vaikų, sienas marginusių užrašais „Basharai, lauk!“, kančią. Sirijos prezidentas, išgarsėjęs įvairiomis savo šalies gyventojų žudynėmis, net kelis kartus panaudojo cheminių ginklų – zarino dujas – ir 2013 m. Ghouta rajone, o dar po ketverių metų šalies šiaurės vakaruose esančiame Chan Šaichūno mieste pražudė tūkstančius nekaltų žmonių. Alepo miesto agonija 2016 m. pabaigoje parodė – jei tai apskritai buvo būtina – vyriausybės pajėgų nužmogėjimą bendrininkaujant Rusijai. Tarp daugybės tragedijos vaizdų pasaulio visuomenės atmintyje išliko Alepo klouno Anaso Al-Bashos atminimas: jis linksmino vaikus krintant bomboms, o pats per oro antpuolį žuvo ten, kur, atkartojant jo brolio per laidotuves pasakytus žodžius, viešpatauja tirščiausios sutemos ir tyko didžiausi pavojai.

Tačiau kelionė čia nesibaigia. Kongo Demokratinėje Respublikoje, viešpataujant visiškam chaosui ir nebaudžiamumui, nesiliauja karinių grupuočių ir kariuomenės vykdomos žudynės.

Kitame dvigubame puslapyje: **Hiroji Kubota**, Šiaurės Korėja, Chongjin, 1986.
Milžiniškas prezidento Kim Il Sung portretas prie įėjimo į Kim Chaek geležies liejyklą

Išpuoliai, mušimas, grobimai, perkėlimai – žmogaus teisių pažeidimai nebesuskaičiuojami Afrikos šalyse, kuriose ginkluoti konfliktai yra kasdienybė jau daugybę metų ir taip nuo Nigerijos iki Kamerūno, kur įsiviešpatavo brutalus grupuotės „Boko Haram“ valdymas, nuo Malio iki Somalio, Sudano ir Čado. Nepamirškime, kad Kongo Didžiųjų ežerų regione nuo Antrojo pasaulinio karo laikų gyvybės neteko daugiau kaip šeši milijonai žmonių, todėl šis regionas tapo vienu mirtį labiausiai sėjančių regionų šių laikų istorijoje.

Viena iš pasaulio vietų, kur žmogaus gyvybė menkai vertinama, yra Lotynų Amerika. Organizacija „Amnesty International“ savo paskutinėje ataskaitoje pabrėžė, kad Centrinės Amerikos „šiaurės trikampis“ – Gvatemala, Hondūras ir Salvadoras – 2016 m. buvo vienas iš smurtingiausių pasaulio regionų: žmogžudysčių skaičius jame buvo didesnis nei daugumoje pasaulio konfliktų zonų. Salvadore 108 iš 100 000 žmonių nužudomi, o tai vienas didžiausių rodiklių pasaulyje. Kolumbijoje padėtis pagerėjo sudarius susitarimą vyriausybei ir Kolumbijos revoliucinių ginkluotųjų pajėgų (FARC) kovotojams – tai įrodo, kad susitaikyti gali net penkiasdešimt metų kovoję priešai. Tuo tarpu Venesuela kenčia nuo prezidento Nicoláso Maduro diktatūros, šalį slegia ir ekonomikos krizė, demokratinų institucijų varžymas bei represijos prieš oponentus.

Jei išskleistume akivaizdžių pastarojo meto žmogaus teisių pažeidimų žemėlapi, jame turėtų būti pažymėtas ir mažiau žinomas

Laoso hmongų arba Turkmėnistano – šalies, kuri ryžtingai priešinasi bet kokiam laisvių tyrimui, – mažumų likimas. Pagaliau kas nėra girdėjęs apie tai, kad Viduržemio jūra tapo migrantų iš Libijos, Sirijos, Jemeno, Sudano ir Malio kapinėmis, ir nematyti jokios prošvaistės, kad šie dramatiški įvykiai kada nors baigsis. Paminėkime ir visus pažeidimus, kurie praslysta pro žiniasklaidos akis, bei teisių gynėjus, kurie lieka nematomi informacinei visuomenei.

Ar šis nesibaigiantis kančių ir pralaimėjimų sąrašas rodo, kad pagrindinės teisės vis silpnėja? Padėtis nėra paprasta, bet nėra ir beviltinga. Apie ką mes kalbame? Buvęs Prancūzijos Respublikos ambasadorius žmogaus teisių klausimais François Zimeray pateikė aiškią ir nepagražintą šios sąvokos apibrėžtį: „Žmogaus teisės, – rašė jis, – yra ne moralė ir net ne vertybės. Nei simboliai, nei juolab pasipiktinimas nepadedą jų stiprinti. Šios teisės kyla iš politinių kompromisų, taigi jos netobulos. Teisės arba yra, arba jų nėra; jos yra gerbiamos arba pažeidžiamos. Teisė nebūti kankinamam, teisė į teisingą bylos nagrinėjimą, teisė į lygybę, vaiko teisė į vaikystę. Visų šių teisių paisymas padeda išsaugoti pagarbą žmogaus orumui, ir būtent šis tikslas suteikia moralinės galios žmogaus teisėms.“ (F. Zimeray. *J'ai vu partout le même visage. Un ambassadeur face à la barbarie du monde* (Visur mačiau tą patį veidą. Ambasadorius pasaulio žiaurumo aki-vaizdoje). Paryžius: Plon, 2016).

Jei mūsų matas yra ši vizija, galėtume teigti, kad žmogaus teisių padėtis nuolat stiprėja

Christopher Anderson,
Čilė, Santjagas, 1995.
*Karinis paradas priešais prezidento rūmus Augustui
Pinochetui pagerbti*

nuo pat Niurnbergo teismo proceso (1945–1946 m.), kuriame buvo nuteisti pagrindiniai nacių vadai, iki Tarptautinio baudžiamojo teismo (TBT) – aukščiausios universalizmo sąvokos apraiškos – sukūrimo 2002 m. Tai nereiškia, kad per šį pusšimtį metų – mes tai matėme – neįvyko kruvinių tragedijų. Tačiau nuo tada, kai 1948 m. buvo paskelbta Visuotinė žmogaus teisių deklaracija, kurią tesudarė 30 straipsnių ir kurioje nepasakyta nė vieno žodžio apie vaikų padėtį, buvo nuolat pripažįstamos vis naujos teisės. Bėgant metams atsirado naujos apsaugos, teikiamos pabėgėliams ir asmenims be pilietybės, moterims ir vaikams, formos. Paskelbtos ekonominės, socialinės ir kultūrinės teisės, sukonkretinta ir sustiprinta kova su diskriminacija Jungtinių Tautų, Europos Tarybos ir kitų daugiašalių forumų lygmeniu. Turime pripažinti, kad TBT sukūrimas yra žingsnis į priekį, nes ši įstaiga siekia iš anksto kovoti su galimais nusikaltimais kitaip nei kiti specialieji teismai, pavyzdžiui, Ruandos ar buvusiosios Jugoslavijos, kurie atsirado jau po to, kai įvyko tragedijos, o tai prieštarauja pačiai teisės sąvokai.

Kaip naujausią pasiekimą derėtų paminėti intervencijos teisės pripažinimą 2004–2005 m., kuri tarptautinėje teisėje apibūdinama šiais aiškiais žodžiais: pareiga užtikrinti apsaugą. Po tarptautinės intervencijos Libi-

joje ši didelė pažanga sumenko. Vakarų pajėgos viršijo joms suteiktus teisinius įgaliojimus, o tai išprovokavo staigų režimo pasikeitimą. Dar neaišku, ar po Libijos rizikingo žygio – net jei imtis veiksmų šioje šalyje buvo būtina – intervencijos teisės statusas išliks koks buvęs.

Be to, kad žmogaus teises nuolat pažeidžia autoritariniai režimai, ši taip branginama samprata šiandien yra atsidūrusi didžiuliame pavojuje: reiškiamos abejonės dėl šių teisių visuotinio principo. Nemažai Azijos, arabų pasaulio šalių, taip pat JAV stengiasi susiaurinti žmogaus teisių sąvoką pasitelkdamos kultūrinių skirtumų ir išimtinių aplinkybių argumentą, anot jų, pateisinantį šių teisių koregavimą ar jų nepaisymą dėl abejotinų ypatumų. Kinijos valdžios institucijos, pasitelkdamos buvusio Malaizijos ministro pirminko Mahathiro ibn Mohamado sugalvotą Azijos vertybių teoriją, teigia, kad šie ypatumai yra viršesni už tarptautinius standartus. „Šie ypatumai, – taip pat rašė François Zimeray, – reiškia, kad pilietinės ir politinės laisvės yra ne tokios svarbios kaip laisvė gaminti, varuoti ir paklusti.“ Kitaip tariant, žmogaus teisės žmogaus teisėms nelygu, mat jos nevienodo svorio ir joms taikomi dvigubi standartai, o jų tarpusavio konkurencijoje, prisidengiant tradicija, įpročiais, požiūriu „kiekvienas savaip“ ir „kiekvienas už save“, laimi nacionalinės taisyklės. Šių teisių visuotinio principą taip pat norėtų sumenkinti Islamo bendradarbiavimo organizacijos šalių vadovai. Pagal 1990 m. paskelbtą Islamo žmogaus teisių chartiją šiomis teisėmis moterys gali naudotis mažiau negu vyrai. Tačiau tą padaryti bando ne tik

Ankstesniame dvigubame puslapyje:
Thomas Dworzak,
 Rusija, Groznas, 2002.
*Mergaitė su balionais. Antram plane –
 griuvėsiai, likę po dviejų
 Čečėnijos karų*

autoritariniai režimai. JAV pagrindinių teisių principo neatsisakė, tačiau, valdant George'ui W. Bushui, o vėliau – Donaldui Trumpui – jį susilpnino taikydamos, anot jų, svarbesniais siekiais pateisinamą praktiką. Šį sąlygiškumą parodo JAV pajėgų Irake vykdyti kankinimai ar kalinimo Gvantanamo įlankos kalėjime atvejai. Tačiau ar galima nebaudžiamai vieną teisę paaukoti vardan kitos?

Su visuotinumą sąvoka nesutinka ir trys Afrikos šalys – Pietų Afrika, Gambija ir Burundis. Jos pareiškė ketinimą pasitraukti iš Tarptautinio baudžiamojo teismo (tiksliau tariant, Romos statuto), nes Hagoje įsikūrusiame teisme esą pirmiausia baudžiami Afrikos šalių vadovai. Šis neteisingas kaltinimas iš esmės iškelia aikštėn nebaudžiamumą, kuriuo nemažai iš jų naudojosi ne vieną dešimtį metų. Organizacija „Amnesty International“ smerkia Afrikos Sąjungą, kad ji ir toliau ragino valstybes nepaisyti savo tarptautinio įsipareigojimo suimti Sudano prezidentą Omarą al-Bashirą,

TBT ieškomą už genocidą: 2016 m. gegužės mėn. Uganda jo nesulaikė ir neatidavė Tarptautiniam baudžiamajam teismui, taigi neįvykdė savo pareigos šimtams tūkstančių per Darfūro konfliktą žuvusių ar perkeltų žmonių.

Šie pokyčiai rodo, kad visuotinės žmogaus teisės dabar susiduria su vis stiprėjančiu priešininku – bendruomenės suverenitetu ir identiteto dvasia. Labai pavojinga neigti individą šių ribojančių principų dingstimi ir pamiršti, jog egzistuoja teisės, kiekvienam asmeniui suteikiamos vien dėl to, kad jis yra gyvas, kad jis yra pasaulio pilietis ir visavertis žmonių bendruomenės narys. Tačiau kova nepralaimėta. Ji vyksta kiekvieną akimirką, o kovotojų gretas papildo žmonės, į bendrą tikslą įnešantys savo dalį – nesvarbu, kur jie gyventų ir kur kentėtų. Puikus to pavyzdys yra trisdešimt Sacharovo premijos laureatų, kurie jau trisdešimt metų atveria tikėjimo duris ir neleidžia joms užsidaryti. Ginti žmogaus teises visų pirma reiškia ginti jų gynėjus.

Sacharovo premija

Sacharovo premija už minties laisvę, pirmą kartą įteikta 1988 m. Nelsonui Mandelai ir Anatolijui Marčenkai, yra aukščiausias Europos Sąjungos teikiamas apdovanojimas už veiklą žmogaus teisių srityje. Šia premija pripažįstami asmenys, grupės ir organizacijos už išskirtinį indėlį apsaugant minties laisvę. Ši premija ir su ja susijęs tinklas – tai ES priemonė remti laureatus, suteikiant jiems stiprybės ir jėgų apginti savo tikslus.

Premija buvo teikiama disidentams, politiniams lyderiams, žurnalistams, advokatams, pilietinės visuomenės aktyvistams, rašytojams, motinoms, žmonoms, mažumų lyderiams, antiteroristinėms grupėms, taikos aktyvistams, prieš kankinimus pasisakiusiam aktyvistui, karikatūristui, ilgalaikiams sąžinės kaliniams, filmų kūrėjui, Jungtinėms Tautoms, kaip organizacijai, ir net vaikui, kovojančiam už teisę mokytis. Ja visų pirma propaguojama

saviraiškos laisvė, mažumų teisės, tarptautinės teisės laikymasis, demokratijos plėtojimas ir teisinės valstybės principo įgyvendinimas.

50 000 eurų dydžio Sacharovo premiją Europos Parlamentas įteikia kiekvienų metų pabaigoje per oficialų Strasbūre vykstantį plenarinį posėdį. Kandidatus gali skirti kiekviena Parlamento frakcija arba pavieniai Parlamento nariai (kiekvieną kandidatą paremti turi bent 40 Parlamento narių). Kandidatai pristatomi bendrame Užsienio reikalų komiteto, Vystymosi komiteto ir Žmogaus teisių pakomitečio posėdyje, o komitetų nariai balsuodami atrenka tris kandidatus. Galutinį laimėtoją ar laimėtojus išrenka Pirmininkų sueiga – Parlamento Pirmininko vadovaujamas EP organas, kurį sudaro visų Parlamente atstovaujamų frakcijų pirmininkai, todėl laureatų pasirinkimas iš tikrųjų atspindi Europos pasirinkimą.

Sacharovo premijos laureatai

- 2017 m.** Venesuelos demokratinė opozicija
- 2016 m.** Nadia Murad Basee Taha ir Lamy Haji Bashar
- 2015 m.** Raif Badawi
- 2014 m.** Denis Mukwege
- 2013 m.** Malala Yousafzai
- 2012 m.** Nasrin Sotoudeh ir Jafar Panahi
- 2011 m.** Arabų pavasario aktyvistai (Mohamed Bouazizi, Ali Ferzat, Asmaa Mahfouz, Ahmed El Senussi ir Razan Zaitouneh)
- 2010 m.** Guillermo Fariñas
- 2009 m.** *Memorial*
- 2008 m.** Hu Jia
- 2007 m.** Salih Mahmoud Mohamed Osman
- 2006 m.** Aliaksandras Milinkevičius
- 2005 m.** „Baltai vilkinčios moterys“ (*Damas de Blanco*), Hauwa Ibrahim, „Žurnalistai be sienų“
- 2004 m.** Baltarusijos žurnalistų sąjunga
- 2003 m.** JT generalinis sekretorius Kofis Annanas ir visas Jungtinių Tautų personalas
- 2002 m.** Oswaldo José Payá Sardiñas
- 2001 m.** Izzat Ghazzawi, Nurit Peled-Elhanan, Dom Zacarias Kamwenho
- 2000 m.** *¡Basta Ya!*
- 1999 m.** Xanana Gusmão
- 1998 m.** Ibrahim Rugova
- 1997 m.** Salima Ghezali
- 1996 m.** Wei Jingsheng
- 1995 m.** Leyla Zana
- 1994 m.** Taslima Nasreen
- 1993 m.** *Oslobođenje*
- 1992 m.** „Gegužės aikštės motinos“ (*Las Madres de Plaza de Mayo*)
- 1991 m.** Adem Demaçi
- 1990 m.** Aung San Suu Kyi
- 1989 m.** Alexander Dubček
- 1988 m.** Nelson Rolihlahla Mandela, Anatolijus Marčenko (po mirties)

**Europos
Parlamento
vaidmuo**

Sprendžiant iš apklausų duomenų, ES piliečiai mano, kad žmogaus teisės – tai vertybė, kurią Europos Parlamentas turėtų ginti pirmiausia. Žmogaus teisės yra įtvirtintos Europos Sąjungos sutartyse ir pagrindinių teisių chartijoje, taip pat ES išorės santykių politikoje, įskaitant 2015–2020 m. veiksmų planą žmogaus teisių ir demokratijos srityje. Palaikydama santykius su trečiosiomis šalimis, Sąjunga privalo propaguoti demokratiją, teisės normas, žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių visuotinumą ir nedalomumą, pagarbą žmogaus orumui, taip pat lygybės ir solidarumo principų, Jungtinių Tautų chartijos ir tarptautinės teisės principų laikymąsi. Europos Parlamentui tenka labai svarbus vaidmuo ginant ir skatinant demokratiją, žodžio laisvę ir sąžiningus rinkimus ir visuotines žmogaus teises.

Europos Parlamentas ne tik kasmet skiria Sacharovo premiją, jis puoselėja ir gina žmogaus teises priimdamas rezoliucijas dėl kritinių žmogaus teisių atvejų, rengdamas metinę žmogaus teisių ir demokratijos padėties pasaulyje ir Europos Sąjungos politikos šioje srityje ataskaitą, vykdydamas parlamentinį dialogą ir palaikydamas diplomatinį ryšius su kolegomis ir valdžios institucijomis trečiojoje šalyje, rengdamas klausymus žmogaus teisių klausimais savo komitetuose, dalyvaujdamas rinkimų stebėjimo misijose visame pasaulyje, kartu su nacionaliniais parlamentais ir pilietine visuomene vykdydamas bendrą Sacharovo premijos tinklo, Sacharovo žmogaus teisių gynėjų draugijos ir kitokią žmogaus teisių veiklą.

Savo rezoliucijose dėl kritinių žmogaus teisių atvejų, kurios priimamos per kiekvieną Strasbūro plenarinę sesiją, Parlamentas atkreipia dėmesį į žmogaus teisių pažeidimus visame pasaulyje ir priima savo poziciją. Europos Parlamentas taip pat dažnai primena savo tvirtą poziciją už kankinimų prevenciją, prieš mirties bausmę, už žmogaus teisių gynėjų apsaugą, konfliktų prevenciją, moterų ir vaikų teisių skatinimą, mažumų apsaugą ir vietos gyventojų ir neįgalių žmonių teisių apsaugą visame pasaulyje. Europos Parlamento rezoliucijos dažnai tampa Europos Sąjungos Ministrų Tarybos, Europos Komisijos ir Europos išorės veiksmų tarnybos veiksmų pagrindu ir kartais daro tiesioginę įtaką atitinkamų valstybių vyriausybių veiksmams.

Europos Parlamentas seka ES išorės veiksmus, nes pagal jam suteiktus teisėkūros įgaliojimus jis gali nepritarti susitarimų su ES nepriklausančiomis šalimis pasirašymui, jeigu tose šalyse sunkiai pažeidžiamos žmogaus teisės ir demokratijos principai. Parlamentas reikalauja griežtai laikytis žmogaus teisių straipsnių, kurie nuolat įtraukiami į tokius susitarimus, nuostatų. 2011 m. balandžio mėn. Parlamentas pareikalavo, kad ES sustabdytų derybas dėl asociacijos susitarimo tarp ES ir Sirijos, ir ES bendradarbiavimo susitarimas su Sirija buvo iš dalies sustabdytas, kol Sirijos valdžios institucijos liausis sistemingai pažeidinėti žmogaus teises.

Įgyvendinant bendrąją užsienio ir saugumo politiką ir vystomojo bendradarbiavimo politiką, pagal ES teisę jos tikslas – plėsti ir stiprinti

demokratiją, teisės normas ir pagarbą žmogaus teisėms ir pagrindinėms laisvėms. Šis tikslas buvo aiškiai įrašytas ir tai yra Europos Parlamento nuopelnas. Kasmet Parlamentas patvirtina savo pranešimą dėl metinės ES bendros užsienio ir saugumo politikos pagrindinių aspektų ir esminių pasirinkimų ataskaitos, kurią Europos Parlamentui pateikia Europos Sąjungos vyriausiasis įgaliojtinis užsienio reikalams ir saugumo politikai.

Žmogaus teisių pakomitetas (DROI) yra organas, visų pirma atsakingas už parlamentinį darbą žmogaus teisių srityje, jis užtikrina reguliary forumą, kuriame Europos Parlamento nariai, tarptautiniai veikėjai, ekspertai ir pilietinės visuomenės atstovai kelia žmogaus teisių klausimus ir siūlo bei vertina su jais susijusius ES ir tarptautinius veiksmus. Be to, DROI pakomitetas reguliariai dalyvauja EP komitetų diskusijose arba kviečiasi į diskusijas kitus EP komitetus. Jo parengtus pranešimus ir rezoliucijas tvirtina Užsienio reikalų komitetas (AFET). Vystymosi komitetas taip pat rengia reguliarias diskusijas žmogaus teisių besivystančiose šalyse klausimais. Komitetų delegacijos taip pat sprendžia žmogaus teisių klausimus vizitų į šalį metu.

Be to, Parlamentas sustiprino savo vaidmenį žmogaus teisių apsaugos srityje remdamas parlamentinę demokratiją ir parlamentinį politinį dialogą, nes, pasitelkdamas savo nuolatines delegacijas, jis rengia susitikimus su

Sąjungai nepriklausančių valstybių pilietinės visuomenės atstovais, taip pat siunčia *ad hoc* delegacijas žmogaus teisių padėčiai vietoje įvertinti. Pagrindiniai Europos Parlamento ir ES nepriklausančių šalių politinio dialogo forumai yra ES ir AKR jungtinė parlamentinė asamblėja, Viduržemio jūros regiono valstybių sąjungos parlamentinė asamblėja, Europos ir Lotynų Amerikos šalių parlamentinė asamblėja ir EURONEST parlamentinė asamblėja su Rytų Europos šalimis partnerėmis.

Europos Parlamentas naudojosi savo įgaliojimais biudžeto srityje tam, kad iš esmės padidintų demokratijai ir žmogaus teisėms remti skirtų programų lėšas, ir sėkmingai kovojo siekdamas užtikrinti, kad toliau būtų taikoma Europos demokratijos ir žmogaus teisių rėmimo priemonė (EDŽTRP), pagrindinė finansinė ir politinė pilietinės visuomenės ir žmogaus teisių gynėjų, ypač tų, kuriems grėsia pavojus gyvybei, rėmimo priemonė.

Papildydamas savo veiklą žmogaus teisių srityje, Europos Parlamentas yra įsipareigojęs remti laisvus ir sąžiningus rinkimus ES nepriklausančiose šalyse, nes jie yra labai svarbūs kuriant demokratiją, užtikrinant teisėtumą ir didinant visuomenės pasitikėjimą institucijomis. Europos Parlamento nariai nuolat vadovauja ir dalyvauja ES rinkimų stebėjimo misijose, kuriomis siekiama užtikrinti visišką pagarbą žmonių teisei laisvai išsirinkti savo vadovus.

Kitame dvigubame puslapyje:
Nikos Economopoulos,
Turquie, Yozgat, 1990.
Mitingas

Liuksemburgas: Europos Sąjungos leidinių biuras, 2017

Print

ISBN 978-92-846-1581-0

doi:10.2861/45040

QA-01-17-954-LT-C

PDF

ISBN 978-92-846-1577-3

doi:10.2861/243924

QA-01-17-954-LT-N

Daugiau susijusios informacijos rasite šiose interneto svetainėse:

europarl.europa.eu

europarl.europa.eu/sakharov

Leidinių biuras

